

PROJECTE

Modes emergents de protesta: vies cap a la inclusió política

Resum de resultats

Maig 2017

Coordinadores

Eva Anduiza
Sheila González

Equip Investigador

Camilo Cristancho (UB)
Jordi Muñoz (UB)
Maria José Hierro, Berta Barbet
Xavi Romero, Sofia Breitenstein
Marc Guinjoan, Dani Marinova, Guillem Rico

Contingut

RESUM EXECUTIU	3
INTRODUCCIÓ	6
LA PARTICIPACIÓ POLÍTICA A BARCELONA: MODES I DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL.....	8
1.1 Les diferents formes de participació	9
1.2 Les preferències territorials de la participació: els districtes de Barcelona.....	10
LES DESIGUALTATS INDIVIDUALS EN LA PARTICIPACIÓ POLÍTICA	14
2.1 L'efecte del gènere sobre la participació política	14
2.2 L'edat i el seu impacte sobre la participació política	15
2.3 Les diferències de participació política segons procedència	17
2.4 El nivell d'estudis i el seu efecte sobre la participació política	18
2.5 La participació política en funció del nivell d'ingressos	19
2.6 La interseccionalitat de les desigualtats	20
ÉS POSSIBLE REDUIR LA DESIGUALTAT EN LA PARTICIPACIÓ POLÍTICA?	22
3.1 L'associacionisme	22
3.2 El lleure educatiu.....	23
3.3 L'ús de les xarxes socials	24
3.4 El context socioeconòmic.....	25
I L'OFERTA DE PARTICIPACIÓ AL CONTEXT MÉS PROPER?	31
ALTRES TREBALLS ACADÈMICS VINCULATS A LA RECERCA.....	35
PRESENTACIÓ DE RESULTATS: WORKSHOP I JORNADA.....	37
AGRAÏMENTS.....	38
ANNEX. Fitxa Tècnica Enquesta.....	39
BIBLIOGRAFIA.....	40

RESUM EXECUTIU

- Al llarg de les últimes dècades, la participació política, originalment circumscrita a la participació electoral, ha anat ampliant el seu referent. Ara s'hi inclouen no només formes institucionals, sinó també formes de protesta o expressió, i modes de participació que tenen a veure amb la vida privada (com el consum amb motivacions polítiques). Aquesta recerca investiga totes aquestes formes de participació, en quina mesura estan condicionades pels recursos individuals, i com es poden compensar aquestes desigualtats.

- Entre les formes de participació emergents destaquen aquelles que s'exerceixen a través de mitjans digitals. Les noves tecnologies han permès el sorgiment de nous modes de participació expressiva, alhora que han introduït canvis importants en algunes formes de participació més clàssica (peticions, donacions). Hi ha un **efecte contagi de diversos modes de participació online sobre participació offline**, incloent-hi la participació electoral i l'assistència a manifestacions i vagues.

- Barcelona és una ciutat amb **nivells elevats de participació política**. Gairebé el 90% declara haver votat alguna vegada en els últims cinc anys i més de la meitat participa en manifestacions o signa peticions. Prop del 40% afirmen haver fet donacions, participat en cassolades o haver expressat missatges polítics a través de banderoles, enganxines o roba amb missatges polítics. Un terç dels barcelonins, a més a més, fan ús de mitjans de missatgeria o xarxes socials per a difondre contingut polític i han pres decisions polítiques en l'àmbit privat com l'ús del transport públic per motius mediambientals o el consum ètic. Tanmateix, només un 10% declaren haver participat en una audiència pública, consell de barri o processos participatius de l'ajuntament de Barcelona.

- Ara bé, la distribució **d'aquesta participació està desigualment distribuïda al territori i entre grups socioeconòmics**. Quan parlem de desigualtat en la participació política ens referim a una situació en la qual la participació està condicionada per recursos com la educació i els ingressos.

- Alguns districtes se situen en percentatges elevats per a tots els modes de participació (com Gràcia) i d'altres, en canvi, se situen en percentatges més baixos (com Sant Martí o Ciutat Vella). Així, **la probabilitat de participar en una manifestació és dotze punts percentuals més alta entre els veïns de Gràcia (60% de probabilitat) que entre els de Sant Martí (48%)**. Alhora, **un habitant de Gràcia té el doble de probabilitats de participar en un procés participatiu local (16%) que un resident a Sant Martí**.

- Les diferències territorials són parcialment explicades perquè els ciutadans que habiten en cada districte són diferents. Les característiques individuals com ara el sexe, l'edat, la procedència, el nivell d'estudis o els ingressos condicionen la probabilitat de participar. Barcelona confirma el que ja sabem sobre desigualtat política a nivell general, però amb una imatge molt matisada.

- **El nivell d'estudis és el factor de més impacte sobre les probabilitats de participar** a la ciutat de Barcelona, per davant dels ingressos, el gènere, l'edat o el lloc de naixement. La diferència en la probabilitat de manifestar-se o d'expressar-se políticament online entre els individus amb estudis obligatoris i estudis superiors és de més de 30 punts percentuals (mantenint constatat els efectes de sexe, edat, ingressos i origen).

- Existeix una **clara desigualtat en la participació en funció de la procedència**: els individus que han nascut a l'estranger participen menys que els que han nascut a Barcelona, Catalunya o Espanya.

- **El nivell d'ingressos sembla condicionar amb menor intensitat la participació política**. Les persones amb més ingressos tenen majors probabilitats de participar en manifestacions i de consumir amb criteris ètics, polítics o mediambientals. Tot i això, els ingressos econòmics no semblen condicionar les altres formes de participació.

- A igual nivell d'estudis i ingressos, **els homes participen més que les dones en audiències públiques i expressió online**, mentre que a la resta de formes participació les probabilitats d'uns i altres no varien.

- Respecte l'edat, **existeixen formes de participació clarament més atractives per a la població adulta (com el vot), d'altres amb major participació dels individus més joves (com la manifestació i l'expressió online)**. Altres modes de participació varien de forma que la participació augmenta en el pas de la joventut a la vida adulta i decreix en les franges d'edat més avançades (com el consum polític). Es barregen elements de cicle de vida i generacionals.

- No totes les formes de participació són igualment sensibles a les característiques sociodemogràfiques dels individus. **El vot i la participació en processos de participació d'àmbit local són les formes més igualitàries**, atès que es veuen poc afectades per variacions en el gènere, el nivell d'estudis o d'ingressos o la procedència. A l'altre extrem, **la participació en protesta o l'expressió online es configuren com a formes de participació en les quals alguns grups de població corren més risc de quedar exclosos com a conseqüència dels seus atributs sociodemogràfics**.

- Els efectes de l'edat, el sexe, el nivell d'estudis, els ingressos i la procedència **s'acumulen donant lloc a situacions de desigualtat més acusada**. La probabilitat de votar d'un home autòcton, d'entre 45 i 59 anys, amb estudis universitaris i ingressos alts és 30 punts percentuals superior que la d'una dona, també autòctona, d'entre 18 i 29 anys, amb educació obligatòria i ingressos baixos. Aquesta diferència és del 27 punts en les probabilitats de participar en manifestacions i s'amplia a 37 punts en el cas de l'expressió online de missatges polítics.

- **Aquestes diferències en participació política per atributs sociodemogràfics són molt difícils de reduir**. Factors que tenen un efecte positiu sobre la participació política (com ara participar en associacions, interactuar en xarxes socials digitals) no aconsegueixen reduir les desigualtats (no incrementen més la participació dels més vulnerables). Fins i tot, en alguns

casos aquests recursos col·lectius incrementen notablement les desigualtats per nivell d'estudis en la mesura que afavoreixen els que tenen més recursos .

- El context del barri té efectes diferenciats segons el tipus de participació. **En general la participació és més elevada per a tots els modes de participació en els barris amb major nivell educatiu, amb l'excepció de la participació en audiències públiques i en la protesta relacionada amb qüestions de barri, on participen més els barris amb menys capital educatiu.** En aquests barris i per aquestes formes de participació, són justament les persones amb només estudis obligatoris les que presenten majors percentatges de participació.

- Pel que fa a la probabilitat de participació de les persones amb menor titulació acadèmica, **residir en barris amb major nivell d'estudis no comporta un incentiu extra a la participació, i per tant no compensa les desigualtats individuals.** En els barris amb major capital educatiu trobem una desigualtat especialment elevada, que apunta a una aparent desmobilització per part dels individus amb menor nivell d'estudis.

- En els barris amb un nivell educatiu més baix s'observa, en canvi, una reducció o inversió de les lògiques de participació en dos modes de participació. En aquests contextos, la participació en protestes de barri és més elevada entre aquells amb només estudis obligatoris, sent inclús superior a la mostrada per individus amb estudis universitaris en barris més instruïts. La participació en audiències públiques i altres processos participatius d'àmbit local no està en absolut condicionada per el nivell d'estudis en els barris de menor perfil instructiu.

- L'existència **d'una major oferta de protesta a prop comporta un increment de la participació dels individus però no una reducció de les desigualtats.** La participació en actes de protesta és vuit punts percentuals superiors per a aquells que tenen més de 30 actes de protesta al seu entorn en relació amb els que en tenen menys.

INTRODUCCIÓ

Aquest projecte analitza la participació política a la ciutat de Barcelona i se centra especialment en l'anàlisi de modes emergents i en les seves implicacions per a la inclusió política.

La relació entre desigualtat i participació política ha estat àmpliament abordada per la recerca en ciència política, per l'interès en observar si els ciutadans són veritablement iguals en democràcia. Qui participa políticament i com ho fa té importants implicacions per al desenvolupament de la política i per als seus resultats, en tant que condiciona també els incentius dels actors polítics per adreçar-se a determinats perfils de ciutadans (Amat & Beramendi, 2016).

L'existència d'un vincle entre participació política i pobresa ha estat àmpliament abordat respecte a les formes de participació tradicionals. La literatura ha assenyalat el declivi de les formes de participació connectades a les institucions representatives (com el vot) o les organitzacions tradicionals (com l'afiliació a partits polítics) i el reforç i creixement de modes de participació orientats a causes concretes que desafien el sistema (Dalton, Van Sickle & Weldon 2009; Norris 2002). Les protestes poden ser ara organitzades de forma molt més ràpida i evolucionar cap a nous formats com l'ocupació d'espais públics, escratxes, actes de resistència davant els desnonaments o flashmobs. Alhora, participar en manifestacions ha esdevingut una forma de participació més estesa, atès que ha estat adoptada per una diversitat més àmplia d'individus (Van Aelst & Walgrave, 2001; Jiménez, 2011). En aquest sentit, aquestes noves formes de protesta responen a característiques organitzatives diferents (basades en els mitjans de comunicació social i organitzacions amb estructures més difuses) i disposen de potencial per mobilitzar aquells individus que es mostraven menys proclius a participar (Anduiza et al. 2013)

L'expansió dels mitjans digitals i, en particular, de les xarxes socials ha comportat la introducció de noves possibilitats no només per organitzar protestes tradicionals sinó també d'expressar el descontent a través de vies que no existien fa uns anys, com pot ser la queixa a través de Twitter o el reenviament de piulades amb contingut polític, la incorporació a grups de Facebook de caràcter polític i la participació en els seus esdeveniments. Aquestes noves formes de participació basades en mitjans digitals encaixen especialment amb les formes de participació adreçades a causes, expressives i desafiantes amb l'elit política. Una incipient literatura explora les explicacions i implicacions de la participació política online, amb preguntes entorn les característiques d'aquestes noves formes de participació (es tracta de noves vies de participació? Són nous formats per formes ja existents?), les implicacions per a la igualtat política (la participació online reproduïx les desigualtats observades en les formes més tradicionals? Mobilitza els que no se senten atrets per les formes ja existents? Genera noves línies de desigualtat?) i sobre les conseqüències generals per a la democràcia (la irrupció de noves formes de participació -menys costosa i amb menor risc- frena la participació en formes més tradicionals?).

Sense voluntat de centrar-nos en exclusiva en aquests debats, aquest projecte té per objectiu aproximar-nos a com les formes tradicionals i les noves formes de participació conviuen a la

ciutat de Barcelona, parant especial atenció en les desigualtats que acompanyen a unes i altres vies de participació política. Volem saber quins modes de participació política fan servir els residents a la ciutat de Barcelona, les desigualtats de participació que comporten i la seva distribució en els diferents barris de la ciutat i entre persones amb diferents característiques.

Per a això utilitzem diferents tipus de dades:

- una enquesta realitzada cara a cara entre el 9 de maig i el 9 de juny de 2016 sobre una mostra representativa de 1500 residents a Barcelona. En l'Apèndix detallem les característiques de la fitxa tècnica. El qüestionari està disponible prèvia petició a l'equip investigador.
- dades secundàries sobre les característiques dels barris procedents de diferents fonts, majoritàriament publicades per l'Ajuntament de Barcelona.
- dades sobre 602 actes de protesta realitzats a la ciutat de Barcelona entre abril de 2011 i maig de 2016 a partir de la codificació de 3.500 notícies publicades a la premsa escrita sobre actes de protesta a Barcelona.

L'anàlisi d'aquestes dades està encara en curs, i l'equip de recerca estarà encantat d'escoltar els vostres suggeriments. Ens podeu escriure a gr.dec@uab.cat. A continuació presentem una selecció dels principals resultats de la recerca.

LA PARTICIPACIÓ POLÍTICA A BARCELONA: MODES I DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL

La participació política, originalment circumscrita a la participació electoral, ha anat ampliant el seu abast, primer a partir de la inclusió d'un ventall més ampli d'activitats vinculades a la política electoral i als processos de política i administració local. Posteriorment, es va incloure la protesta com a mecanisme de participació política. Ens els darrers anys, s'han incorporat noves vies de participació com pot ser l'ús d'un determinat llenguatge o el consum ètic, alhora que les noves tecnologies han introduït importants canvis en algunes formes de participació més clàssica (la recollida de signatures, la convocatòria i difusió de manifestacions, les donacions, etc.).

En definitiva, la participació política pot ser definida com qualsevol acció que tingui per objectiu influir en el procés polític i en els seus resultats. Aquesta participació pot ser exercida amb intensitat i freqüència variables i a través de formes de participació també diverses. La participació política, s'aborda en aquest estudi a partir d'un conjunt divers de pràctiques més o menys institucionals, més o menys innovadores, que tenen una presència també dispar entre la ciutadania.

Les mostrem a partir de tres grans categories sense ànim de proposar una tipologia:

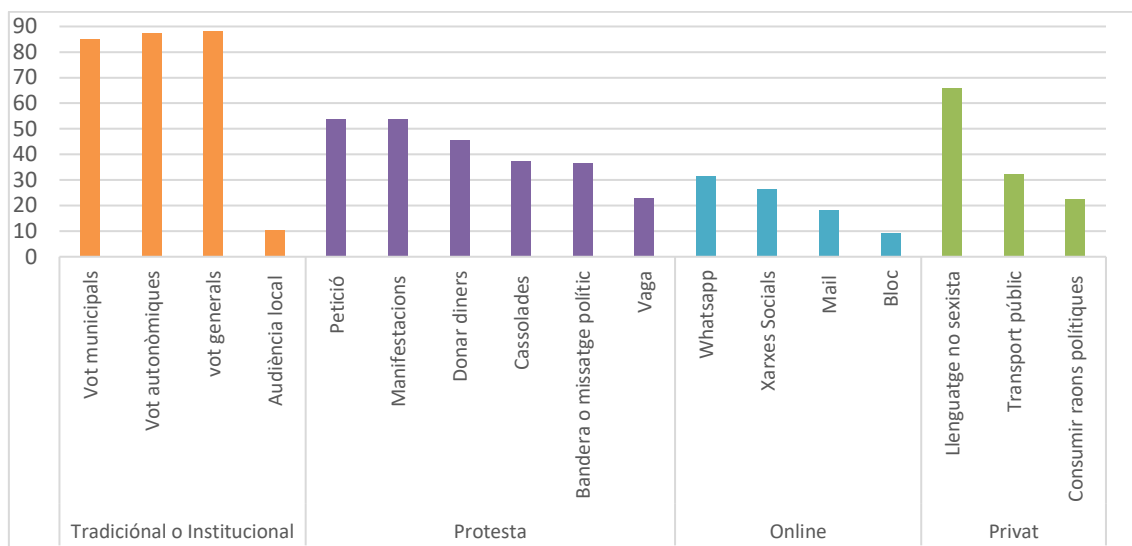
- Formes tradicionals o institucionals: són aquells modes de participació iniciades des de les institucions polítiques de la democràcia representativa. L'enquesta n'ha abordat dues: el vot, i la participació en audiències públiques, consells de barri o processos participatius de l'ajuntament de Barcelona.
- Formes de protesta i expressió orientades a causes. S'emmarquen en aquest grup la participació en protestes, cassolades, peticions, el fet de portar pins o penjar banderoles reivindicatius i fer vaga.
- Formes emergents de participació. Dins de les formes emergents de participació política, se n'aborden dos tipus. D'una banda, aquelles relacionades amb la irrupció de les noves tecnologies i l'expressió online (expressions polítiques a través de l'ús de missatgeria, xarxes socials, e-mail i blocs). D'altra banda, aquells hàbits dins de l'àmbit privat que es realitzin amb voluntat d'influència política (ús d'un llenguatge no sexista i no discriminatori, consum ètic o ús del transport per motius mediambientals)

Les dades aquí recollides ens apropen a la diversitat de formes de participació emprades pels residents a Barcelona i permeten identificar la seva distribució i intensitat en els diferents barris de la ciutat. Tanmateix, per raons d'espai i de claredat expositiva presentem només una selecció de resultats de l'anàlisi de l'enquesta. Altres resultats poden ser consultats al web del projecte o als articles acadèmics que figuren al final d'aquest informe.

1.1 Les diferents formes de participació

El gràfic 1 presenta les 17 formes de participació analitzades a partir de les dades recollides en l'enquesta, classificant-les com a formes de participació tradicionals, de protesta, online i circumscrites a l'àmbit privat.

Gràfic 1. Modes de participació política a Barcelona

Les xifres mostren per a Barcelona, com és habitual per al cas espanyol, una major participació en les eleccions generals (88%), seguides de les autonòmiques (87%), deixant les eleccions municipals com a les menys participatives (85%). Els canals de participació institucional a nivell municipal no semblen, en canvi, atraure nivells importants de participació. Només un 10% dels enquestats afirma haver participat en processos participatius d'àmbit local durant els passats 12 mesos.

El repertori de formes de participació adreçades a causes obté uns majors nivells de participació, tot i que amb marcades diferències en funció de la forma. L'assistència a manifestacions i la signatura de peticions, siguin online o en paper, esdevenen el canal de participació més emprat, amb el 54% dels enquestats. Aquesta xifra es troba pràcticament 10 punts percentuals per sobre de la donació per finançar campanyes o causes, que se situa com el tercer canal de participació més emprat. Les cassolades i l'ús de banderes, xapes o samarretes amb eslògans de reivindicació política i/o social ha estat una forma de participació per a més d'un terç dels enquestats. La vaga, per la seva part, es configura com el mode de participació amb menor adhesió, ja que només el 23% declara haver-hi participat.

Variada és també la freqüència amb què els residents a Barcelona fan ús de les formes emergents de participació política. L'expressió d'opinions polítiques es realitza principalment, bé a través de plataformes de missatgeria com WhatsApp (31%), bé a través de xarxes socials com Facebook o Twitter (26%). L'ús dels correus electrònics es mostra un canal més minoritari (18%), tot i que dobla el percentatge dels que afirmen que fan ús de blocs o webs per a l'expressió de missatges de caràcter polític (9%).

Pel que fa a formes de participació més pròpies de l'àmbit privat, s'observen uns percentatges accentuadament dispars. Més del 60% afirmen fer ús d'un llenguatge no sexista ni discriminatori, doblant així els que fan ús del transport públic per no contaminar (32%) i a més distància, encara, dels que aposten per un tipus de consum ètic o polític (22%).

En resum, a Barcelona el vot es configura com la forma de participació política més estesa, a molta distància de la resta de formes de participació institucional com pot ser la participació en audiències públiques, consells de barri o altres processos participatius d'àmbit local. Les vies de participació política adreçades a causes (donació, peticions...) o de protesta (manifestacions, vagues...) presenten també una certa varietat interna, mentre que les manifestacions i les peticions se situen en el 54%, pràcticament el doble dels individus que afirmen haver secundat una vaga (23%). Les formes emergents de participació política obtenen uns menors percentatges de seguiment, tant aquelles relacionades amb hàbits dins de l'àmbit privat com l'expressió política a través d'internet. Amb uns percentatges inferiors al 30% (amb excepció de l'ús del llenguatge no sexista), les formes de participació emmarcades en l'àmbit privat i l'expressió a través de mitjans digitals es configuren com els modes de participació menys estesos, tot i que superen àmpliament els percentatges obtinguts per les formes institucionals no electorals.

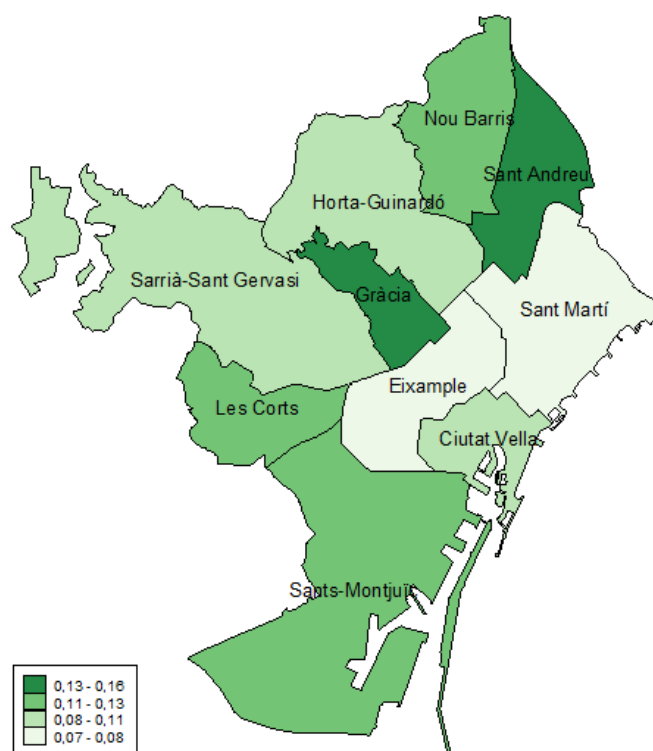
1.2 Les preferències territorials de la participació: els districtes de Barcelona

Els deu districtes de la ciutat de Barcelona mostren unes preferències diferenciades pel que fa als diferents modes de participació analitzats. Explorem tot seguit la distribució geogràfica de diverses formes de participació política a Barcelona.

Les ciutats, com és ben sabut, no són unitats homogènies, sinó que experimenten uns nivells més o menys elevats de segregació residencial, fonamentalment socioeconòmica però també ètnica o generacional. A més a més, la tradició associativa, les dinàmiques socials o les problemàtiques varien d'un barri a un altre, d'un districte a un altre. Tot plegat genera lògiques territorials diferenciades quant a la participació política. No és la intenció d'aquest informe aprofundir en les explicacions d'aquestes diferències territorials però sí que volem destacar l'existència de marcades disparitats pel que fa a la freqüència de participació en els diferents modes analitzats.

Vegem-ne alguns exemples. La participació en audiències públiques, consells de barri o altres processos participatius d'abast municipal té una major presència en els districtes de Gràcia i Sant Andreu (on entre el 13 i el 16% dels residents afirmen haver participat) mentre que l'Eixample i Sant Martí, malgrat la proximitat geogràfica, la participació és inferior al 8%, configurant-se així com els territoris amb menor predisposició a aquest tipus de participació institucional.

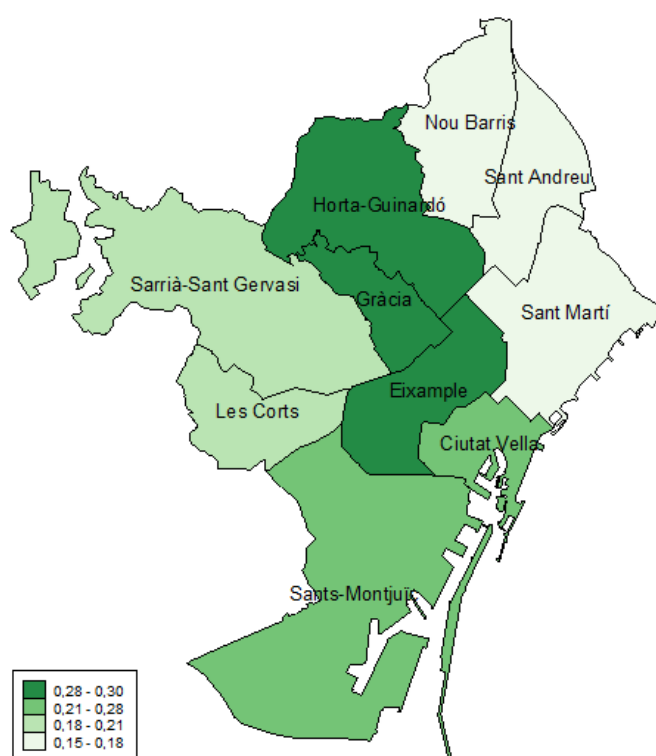
Gràfic 2. Participació en audiències públiques, consells de barri i altres processos participatius locals, per districte.

Nota: Els valors representen les proporcions de residents que han realitzat aquesta forma de participació en els darrers 12 mesos.

La distribució de la població que afirma consumir o deixar de consumir productes per raons polítiques, ètiques o mediambientals dibuixa sobre el mapa un corredor central on el consum ètic és freqüent (entorn el 30%), contigu a l'Eix Besòs (Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí) on aquest tipus de mode de participació política es redueix a percentatges entorn del 15%. Si bé algunes característiques socioeconòmiques poden explicar parcialment l'opció per aquest tipus de consum, aquest no està lligat exclusivament a la renda (els districtes de Les Corts i Sarrià-Sant Gervasi no es troben entre els de major freqüència) sinó que sembla reflectir valors i formes de vida que s'han estudiat com "*lifestyle politics*" i que es vinculen a altres factors ideològics i expressius.

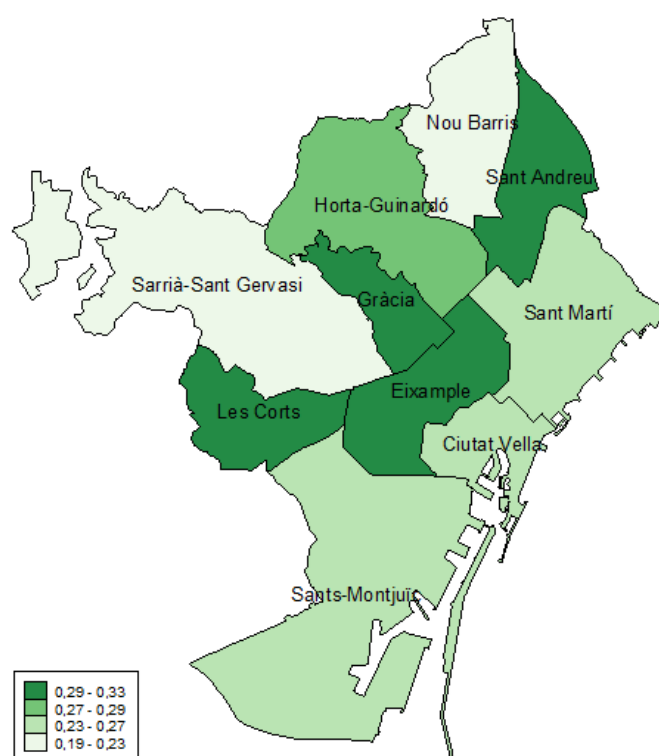
Gràfic 3. Consum per raons ètiques, per districte.

Nota: Els valors representen les proporcions de residents que han realitzat aquesta forma de participació en els darrers 12 mesos.

Pel que fa a l'ús polític d'Internet, la distribució territorial, de nou, configura un mapa diferenciat. En aquest cas, són els residents als districtes de Sant Andreu, Gràcia, Eixample i les Corts els que afirmen amb major freqüència (entre el 29 i el 33%) expressar opinions polítiques a través de les xarxes socials. A l'altre extrem, els districtes de Sarrià-Sant Gervasi i Nou Barris presenten unes xifres deu punts percentuals més baixes en l'ús de les xarxes socials per a tractar continguts polítics.

Gràfic 4. Expressió d'opinions polítiques a través de xarxes socials, per districte.

Nota: Els valors representen les proporcions de residents que han realitzat aquesta forma de participació en els darrers 12 mesos.

En definitiva, aquests mapes mostren destacades diferències dins la ciutat de Barcelona en relació a la intensitat de la participació. Així, un resident al districte de Sant Martí presenta un 12% menys de probabilitats d'assistir a un acte de protesta que un habitant del districte de Gràcia, alhora que aquests doblen les probabilitats de participar en processos participatius locals que els que viuen a Sant Martí.

LES DESIGUALTATS INDIVIDUALS EN LA PARTICIPACIÓ POLÍTICA

Una part d'aquestes diferències es poden explicar perquè els individus que resideixen en aquests districtes són diferents. La ciència política ha posat de manifest en repetides ocasions que la participació política no està equitativament distribuïda a la societat, sinó que el gènere, l'edat, la procedència, el nivell d'estudis i els ingressos afecten com i quant els ciutadans participen (Verba 1996; Lijphart 1997; Teorell, Sum & Tobiasen 2007). La teoria general apunta que els grups privilegiats tendeixen a participar significativament més que els que ocupen posicions més desfavorides. El marc teòric per a aquesta evidència parteix del model de recursos de la participació política (Verba, Schlozman, & Brady, 1995): la participació en política és facilitada per la disponibilitat d'una sèrie de recursos (temps, diners, competències cíviques i cognitives, capital relacional) que no estan distribuïts de forma equilibrada entre la població.

Bona part de la recerca sobre la desigualtat en la participació s'ha centrat en el vot i altres formes convencionals de participació política, com l'afiliació a partits o sindicats. En aquesta recerca, però, s'ha incorporat un repertori més ampli de formes de participació política amb la voluntat d'identificar si formes menys institucionalitzades de participació política reproduïxen aquestes desigualtats, o bé les amplien o redueixen.

Abordem a continuació les dades de participació política a Barcelona a partir de cinc eixos de desigualtat: gènere, edat, ingressos familiars, procedència i nivell d'estudis.

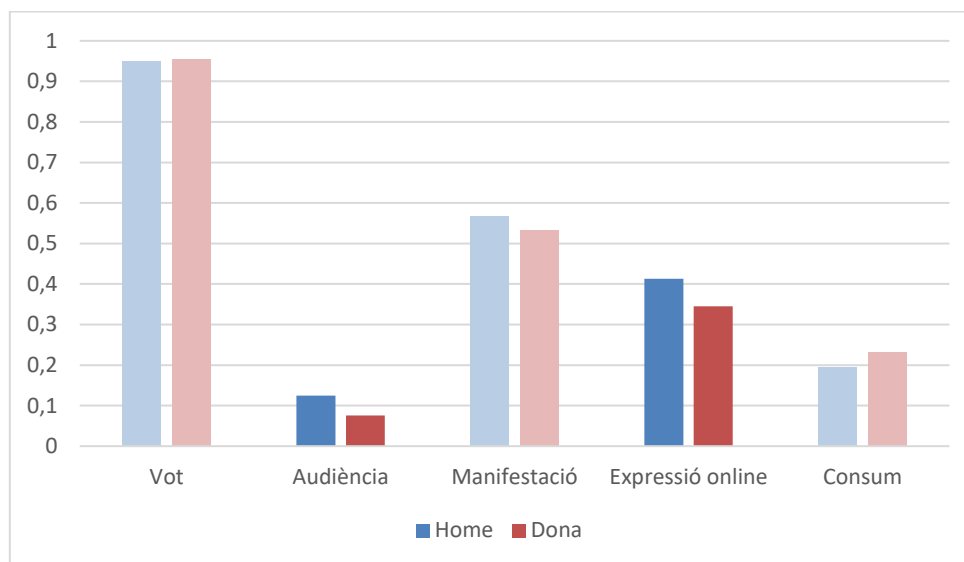
2.1 L'efecte del gènere sobre la participació política

La literatura sobre participació política ha identificat tradicionalment una bretxa de gènere per la qual les dones participen en política menys que els homes (Burns 2007; Gallego 2008; Norris 2002; Schlozman et al. 1999). Els arguments rere aquesta diferència són variats. Alguns autors assenyalen que les dones disposen de menys recursos que els homes per fer front als costos de la participació (Burns, Schlozman & Verba 1997, 2001), altres destaquen que aspectes biogràfics com la maternitat, el matrimoni i la dedicació a les tasques domèstiques dificulten la participació de les dones a l'esfera pública (Andersen 1975, Welch 1977). També s'han assenyalat diferents aspectes de la socialització política com a elements que redueixen l'ambició política de les dones (Fox & Lawless 2014). No obstant això, les diferències de participació entre homes i dones poden variar considerablement segons el mode de participació en què ens fixem (Coffé & Bolzendahl, 2010).

El cas de Barcelona mostra una evidència contrària a la d'aquests casos. Una mirada a les dades per gènere sense tenir en consideració altres variables com el nivell d'estudis, l'edat o la renda familiar, apunta a l'existència d'algunes desigualtats per gènere en diferents modes de participació, tant institucionals (vot i participació en audiències municipals), com en les formes emergents (expressió online) o participació orientada a causes (manifestacions). Malgrat això, la major part d'aquestes diferències entre gèneres desapareixen un cop introduïm a l'anàlisi la resta de variables sociodemogràfiques. Controlant per aquestes variables, és a dir, comparant homes i dones amb rendes, estudis i procedència similars, les diferències de gènere a la ciutat

de Barcelona es redueixen notablement i desapareixen a la major part de modes de participació política. De fet, del conjunt de modes de participació comentats, la diferència només és significant en la participació en audiències locals i en l'expressió d'opinions polítiques a través d'internet, vies de participació on la presència d'homes és significativament superior.

Gràfic 5. Probabilitats de participació segons gènere.

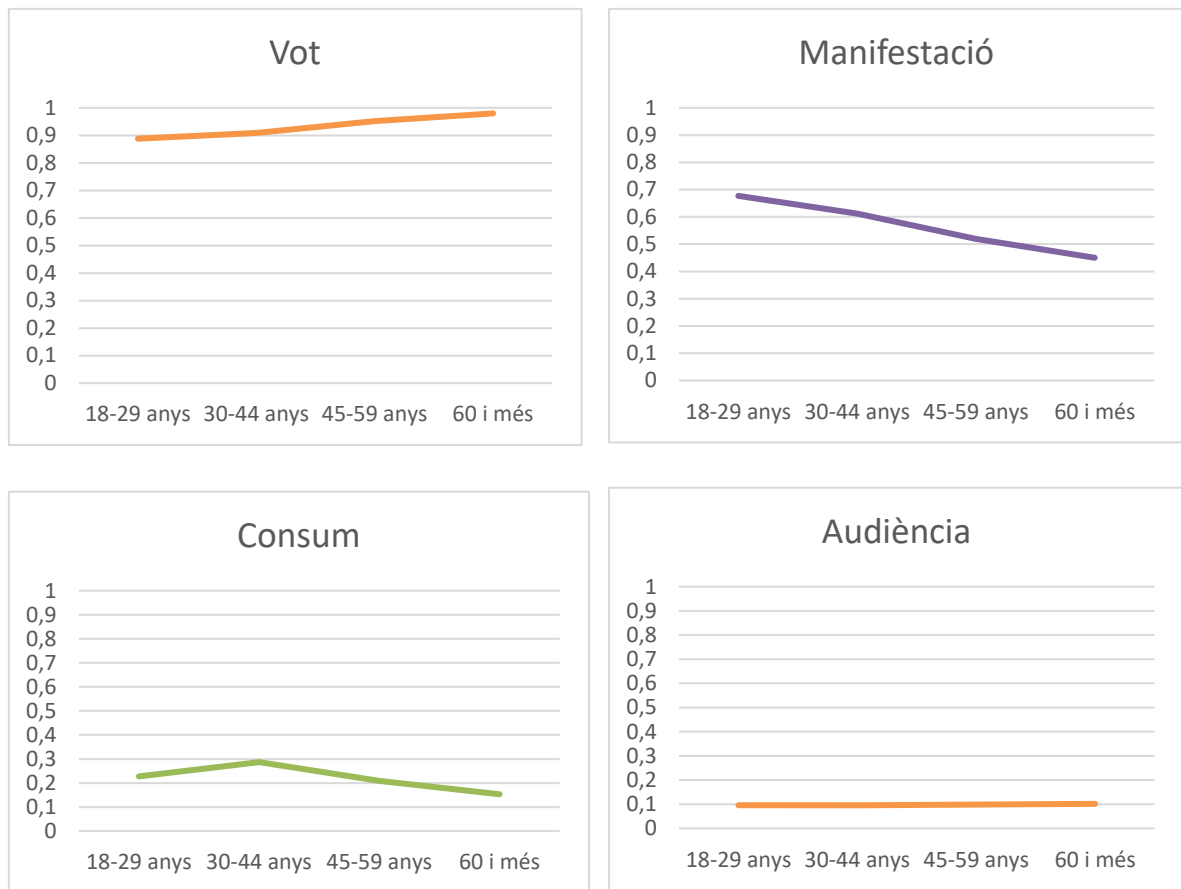
Nota: Les probabilitats estan calculades controlant pels efectes d'edat, estudis, ingressos i procedència. Les barres transparents indiquen bé la inexistència de diferències entre ambdós grups o bé que aquesta no és estadísticament significativa.

Tanmateix, cal ressaltar la rellevància de la bretxa de gènere persistent i robusta en la participació a mitjans digitals i en els processos participatius a nivell municipal. Ambdós són espais d'expressió on sembla que els homes hi participen més.

2.2 L'edat i el seu impacte sobre la participació política

Els resultats sobre participació política obtinguts per a la ciutat de Barcelona apunten a l'existència de diferències importants en les formes de participació en funció de l'edat dels individus, fins i tot un cop que s'han introduït la resta de variables sociodemogràfiques en l'anàlisi (gènere, nivell d'estudis, renda i procedència). L'edat no comporta de forma genèrica una major o menor tendència a la participació política sinó una preferència per uns modes de participació i no uns altres que permet distingir tres tipologies.

Gràfic 6. Probabilitats de participació segons edat

Nota: Les probabilitats estan calculades controlant pels efectes de sexe, estudis, ingressos i procedència.

En primer lloc, s'observen algunes formes de participació (com el vot) més atractives a mida que incrementa l'edat, de forma que és la franja de més de 60 anys la que presenta uns percentatges més elevats de vot, a certa distància de les categories d'edat inferiors, especialment dels més joves. Tot i així la participació registrada per l'enquesta es relativament elevada també entre els joves.

Altres formes de participació són majoritàriament emprades pels joves, com és el cas de la manifestació i l'expressió online. En aquest cas, la manifestació i l'ús de vies d'expressió política online són majoritàriament emprades per la població més jove, amb uns percentatges marcadament inferiors entre les franges d'edat més elevades.

En altres modes de participació la relació amb l'edat es curvilínia, és a dir, l'augment de la participació a mida que l'individu passa de jove a adult no és sostingut i experimenta una reducció a partir dels 65 anys, com s'observa en el cas del consum. Es tracta de formes de participació més atractives per als individus en l'edat adulta (entre 30 i 59 anys), mentre que els joves i els majors de 60 anys es mostren menys proclius a exercir-les.

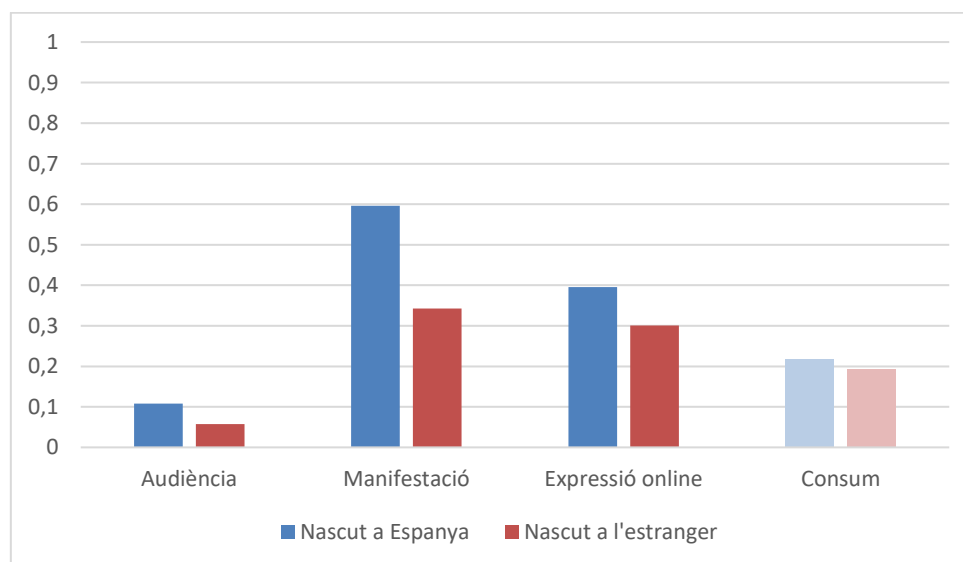
Finalment altres formes de participació, com les audiències públiques, consells de barri i altres processos participatius semblen no mostrar-se sensibles a canvis en l'edat.

Les diferències observades responen a elements generacionals i de cicle de vida. En la mesura en què tots els ciutadans transiten per diferents etapes vitals i poden participar de diferents maneres, poden considerar-se com menys preocupants que les desigualtats basades en la presència de recursos socioeconòmics.

2.3 Les diferències de participació política segons procedència

Les dades de participació política a Barcelona assenyalen importants diferències de participació en funció de la procedència del individu a pràcticament totes les formes de participació, amb l'excepció de les formes de participació dins de l'àmbit privat. En general la participació és significativament més elevada per als individus que han nascut a Espanya que per als aquells nascuts fora de l'Estat. Tanmateix, aquesta desigualtat es fa més patent en unes formes de participació que en altres.

Gràfic 7. Probabilitats de participació segons procedència

Nota: Les probabilitats estan calculades controlant pels efectes de sexe, edat, estudis, i ingressos. Les barres transparents indiquen bé la inexistència de diferències entre ambdós grups o bé que aquesta no és estadísticament significativa.

No s'observen, com apuntàvem, diferències pel que fa a les formes de participació en la vida privada. En la resta de formes, en canvi, s'observa una clara desigualtat en la participació per raó d'origen. A totes elles, els nascuts fora d'Espanya presenten unes probabilitats de participar marcadament inferiors.

Les dades de Barcelona mostren, doncs, una clara desigualtat en la participació en funció de la procedència, atès que els individus que han nascut a l'estranger solen ser el col·lectiu que menys participa.

2.4 El nivell d'estudis i el seu efecte sobre la participació política

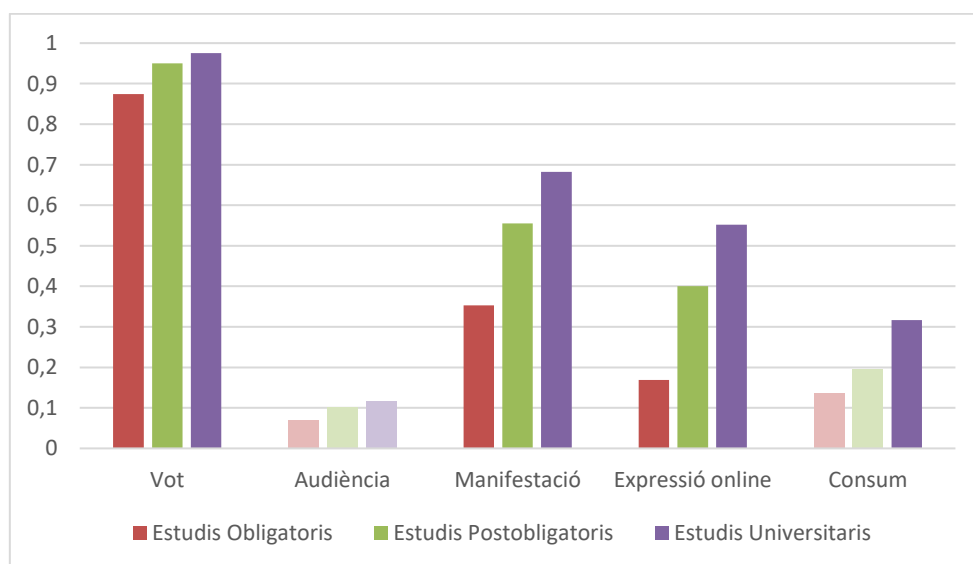
El nivell d'estudis ha estat àmpliament assenyalat per la recerca en ciència política com un factor d'impacte sobre la participació política, observant-se nivells de participació més elevats a mida que l'individu incrementa la seva formació acadèmica (Gallego 2015). Així, s'espera que les persones amb estudis universitaris participin més activament que aquelles amb estudis post-obligatoris no universitaris i, aquests més que aquells que disposen només de la formació mínima obligatòria.

L'anàlisi de l'impacte del nivell d'estudis s'ha realitzat a partir de la identificació de tres perfils: a) persones sense estudis o estudis obligatoris (primària, EGB o ESO, segons l'edat), b) individus que han cursat estudis post-obligatoris (FPI o cicles formatius) i c) finalment, aquells que estan en possessió d'un títol universitari (de grau, postgrau o doctorat).

Tenint sota control la resta de variables sociodemogràfiques (és a dir, comparant persones del mateix gènere, edat, procedència i renda), les dades obtingudes per a la ciutat de Barcelona permeten identificar el nivell d'estudis com la variable de major impacte sobre les probabilitats de participar en les diferents formes analitzades, tot i que la intensitat de la desigualtat per nivell d'estudis varia d'un mode a un altre.

En algunes formes de participació, com el vot, l'expressió online o la protesta, les taxes de participació creixen progressivament en passar d'un nivell d'estudis al següent, essent sempre les persones amb estudis universitaris les més proclius a participar.

Gràfic 8. Probabilitats de participació segons nivell d'estudis

Nota: Les probabilitats estan calculades controlant pels efectes de sexe, edat, ingressos i procedència. Les barres transparents indiquen bé la inexistència de diferències entre ambdós grups o bé que aquesta no és estadísticament significativa.

En canvi, en alguns modes de participació, no s'observen diferències o aquestes no són estadísticament significatives entre els individus amb estudis obligatoris i post-obligatoris però sí respecte als titulats universitaris. És el cas del consum per raons ètiques, on les diferències entre els universitaris i la resta d'individus és més gran.

Són pocs els modes de participació que no mostren variacions en les probabilitats de participar segons el nivell d'instrucció de l'individu. És el cas de la participació en processos participatius promoguts pel Ajuntament.

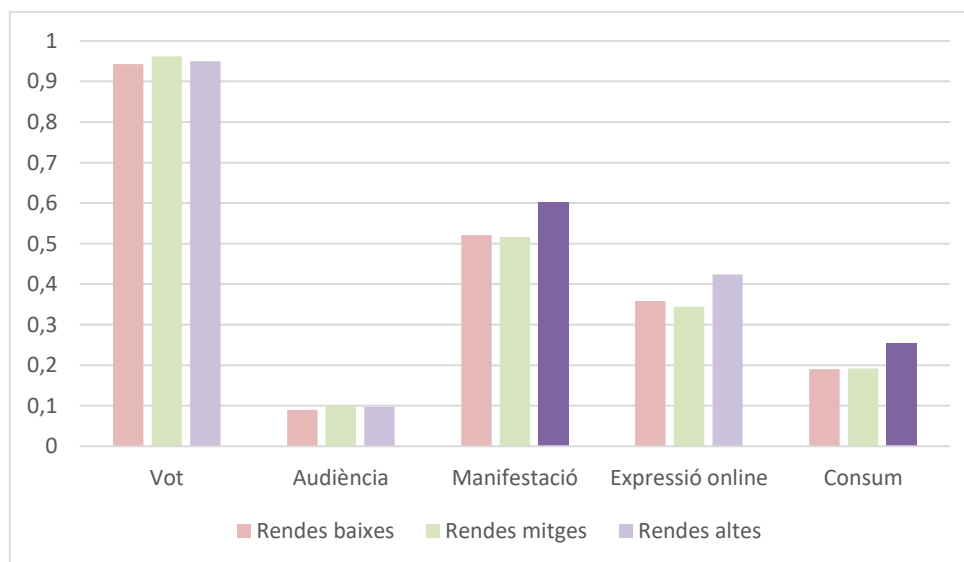
Les dades presentades apunten, doncs, a un impacte important del nivell d'estudis sobre la major part de les formes de participació analitzades per a la ciutat de Barcelona. Aquest impacte es produeix, amb major o menor intensitat, però sempre en una mateixa direcció: l'increment de la formació comporta un augment de la participació política. Respecte a la intensitat, les formes d'expressió online i les protestes es mostren més sensibles a l'impacte del nivell instructiu.

2.5 La participació política en funció del nivell d'ingressos

La recerca sobre l'impacte dels ingressos econòmics en el grau de participació política suggereix que, a nivell individual, a mesura que augmenten els ingressos, major és la probabilitat de participació electoral (Blais, 2000, Norris, 2002, Gallego 2008). En els modes de participació no electorals com les manifestacions, l'efecte dels ingressos econòmics sembla menys clar, ja que en alguns països són els grups amb menys recursos els que surten més al carrer per protestar (Gallego 2008).

L'anàlisi es fonamenta en la identificació de tres categories de renda (baixes, mitges i altes) a partir del càlcul de la renda familiar ajustada en funció del nivell d'ingressos declarat, el nombre d'adults que aporten ingressos i les persones dependents que integren la llar.

Gràfic 9. Probabilitats de participació segons ingressos

Nota: Les probabilitats estan calculades controlant pels efectes de sexe, edat, estudis i procedència. Les barres transparents indiquen bé la inexistència de diferències entre ambdós grups o bé que aquesta no és estadísticament significativa.

Les dades recollides per a la ciutat de Barcelona mostren un efecte relativament reduït del nivell de renda familiar sobre les probabilitats de participar, un cop que controlem per la resta de variables sociodemogràfiques (gènere, edat, nivell d'estudis i procedència). Si bé les dades que no tenen en compte aquest control apunten a un important pes del nivell de renda sobre la participació, la introducció del nivell d'estudis fa reduir, fins a desaparèixer, aquesta influència, de manera que és el nivell d'estudis i no la renda el factor explicatiu de la desigualtat en la participació.

L'efecte de la renda es manté, només, en dos dels modes analitzats: el consum per raons ètiques i l'assistència a manifestacions, i en tots dos casos les diferències s'observen només entre la categoria de majors ingressos i la resta. Així doncs, a igual nivell d'ingressos, el nivell de renda familiar sembla influir només en el cas de la manifestació i el consum ètic, comportant un increment de la participació en aquests modes entre els individus de rendes altes respecte a la resta, sense que s'observin diferències significatives entre les rendes baixes i les rendes mitges.

Pel que fa al vot, la introducció del nivell d'estudis en l'anàlisi anul·la la influència observada en la relació entre nivell de renda i participació electoral. De forma similar, la participació en audiències de districte, que és aparentment menor en el grup de menor ingressos i superior en els dos grups restants, deixa de presentar diferències un cop introduïdes la resta de variables. Pel que fa a l'expressió online, tampoc no es troben diferències per renda.

En definitiva, amb l'excepció del consum i l'assistència a manifestacions, a Barcelona els ingressos econòmics i la participació política no estan correlacionats.

2.6 La interseccionalitat de les desigualtats

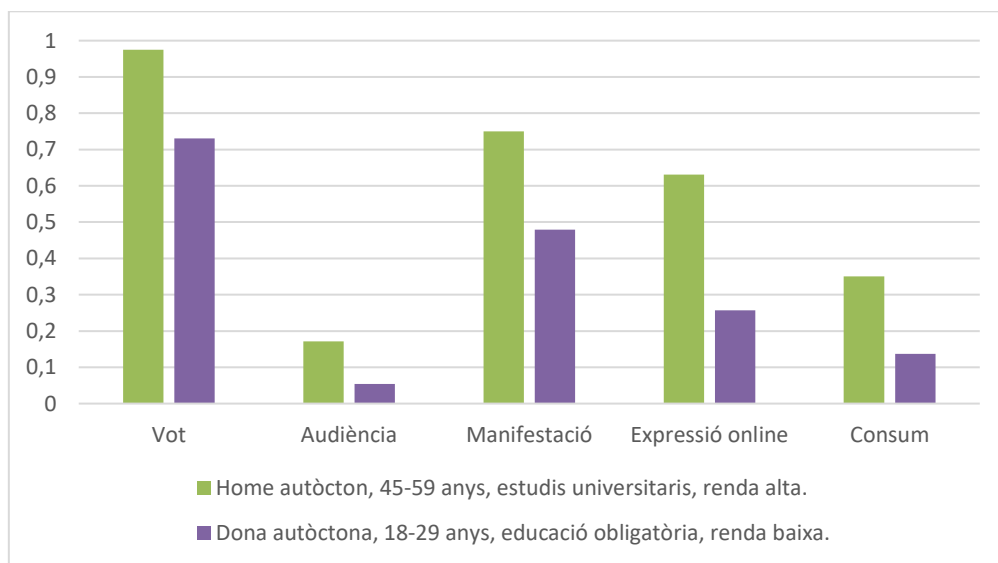
La mirada als diferents eixos de desigualtat permet posar de relleu, d'una banda, l'existència de determinades formes de participació més sensibles a variacions en el perfil de l'individu. De l'altra, un pes diferencial de cadascun dels factors de desigualtat. Així, mentre que el gènere a Barcelona esdevé un eix amb relativament poca incidència sobre la participació política (amb algunes excepcions significatives), el nivell d'estudis es perfila com la variable explicativa de major impacte sobre gairebé tots els modes de participació.

Ara bé, els eixos de desigualtat són interseccionals, de forma que la probabilitat de tenir estudis universitaris no està igualment distribuïda entre els dos gèneres, ni tampoc entre les diverses procedències aquí tractades. O, de la mateixa manera, els individus de rendes baixes majoritàriament són dones i de procedència estrangera. Així doncs, més enllà de l'impacte que cada variable exerceix sobre les probabilitats de participar en els diferents modes de participació, cal tenir en compte que els creuaments de les diferents variables en alguns casos comporten una compensació de la desigualtat mentre que en altres l'incrementa exponencialment.

Per a veure-ho gràficament, hem identificat dos perfils relativament habituals d'individus residents a Barcelona. En primer lloc, el perfil 1, és un home autòcton, d'entre 45 i 59 anys, amb estudis universitaris i ingressos alts. En segon terme, el perfil 2, és una dona, també

autòctona, d'entre 18 i 29 anys, amb educació obligatòria i ingressos baixos. Tal i com mostra el gràfic 10 per a tots els modes de participació, sense excepció, les probabilitats de participar són més elevades per al primer perfil, fins i tot en aquells modes de participació, com la manifestació o l'expressió online, on, per edat, seria esperable que fos la segona qui presentés major predisposició a la participació. En un mateix sentit, el vot sembla poc sensible a les desigualtats quan mirem per separat les diferències per gènere, estudis, ingressos, procedència i edat. Tanmateix, quan calculem la probabilitat de vot per aquests perfils on s'acumulen aquestes desigualtats la probabilitat de participar del primer perfil sigui 30% superior a la del segon.

Gràfic 10. Probabilitats de participació, segons perfils

ÉS POSSIBLE REDUIR LA DESIGUALTAT EN LA PARTICIPACIÓ POLÍTICA?

Després de constatar que existeixen desigualtats en la participació, la recerca en ciència política ha buscat quins factors poden ajudar a reduir l'impacte de les característiques individuals (com el gènere, el nivell educatiu, la procedència o la renda) sobre les probabilitats de participar políticament. Tradicionalment, l'afiliació a partits i/o sindicats i la vinculació a altres associacions s'han demostrat com a vies d'accés a recursos grupals o col·lectius que poden compensar les desigualtats individuals. Més recentment, però, ha crescut la recerca que ha qüestionat la capacitat d'aquests recursos col·lectius de reduir les desigualtats degudes a factors individuals en la mesura que aquests recursos també es distribueixen desigualment (Armingeon 2016). Per a comprovar fins a quin punt aquests recursos col·lectius compensen les desigualtats en participació a la ciutat de Barcelona analitzem tres factors: la participació en associacions, l'experiència en caus i esplais durant la joventut i l'accés i ús de xarxes socials digitals.

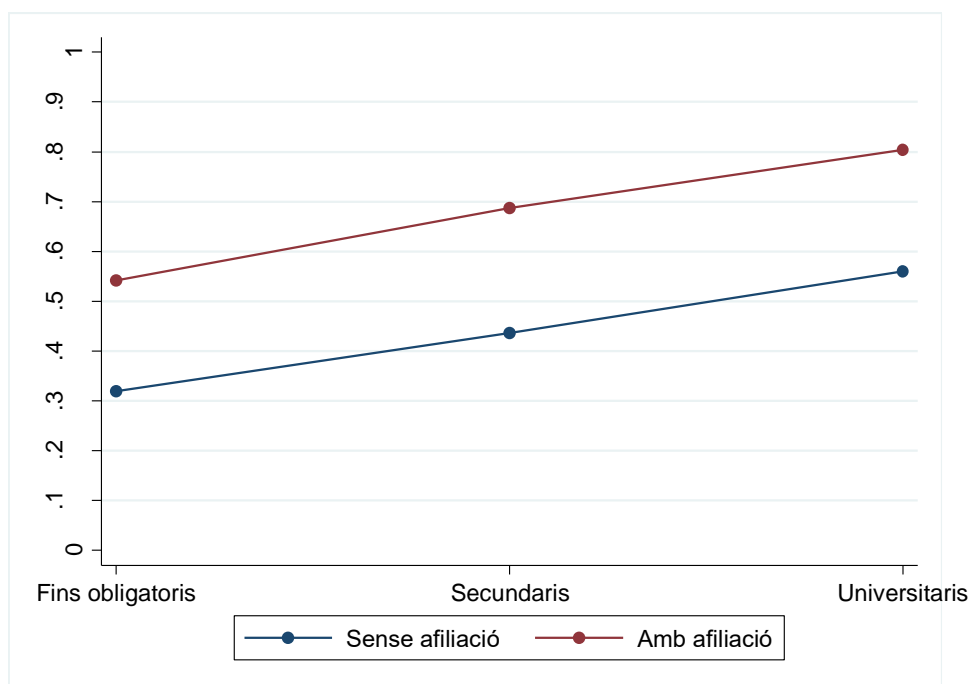
D'altra banda també hem estudiat si les característiques socioeconòmiques dels territoris on resideixen els individus poden moderar la incidència de les variables sociodemogràfiques sobre la participació política. Un entorn socioeconòmicament més benestant podria afavorir la participació política dels més vulnerables. Per tal de copsar l'impacte net d'aquests factors, el model d'anàlisi manté sota control el conjunt de variables sociodemogràfiques, és a dir, es compara en tots els casos individus d'un mateix sexe, nivell d'estudi, procedència i ingressos.

Com que les principals desigualtats tenen a veure amb l'efecte sobre el nivell d'estudis en la participació, segons el que acabem de veure, ens centrem en aquesta variable sociodemogràfica i en com diferents característiques individuals i contextuais poden mobilitzar especialment als individus amb un nivell d'estudis baix.

3.1 L'associacionisme

És possible reduir l'efecte de les variables sociodemogràfiques sobre les probabilitats de participar a través de l'associacionisme? En altres paraules: pot ser que el fet d'associar-se contribueixi a augmentar particularment la participació de les persones amb menys recursos educatius? Si bé les dades (gràfic 11) permeten afirmar que el fet d'estar associat augmenta la probabilitat de participar en una manifestació, ho fa igualment per a tots els nivells d'estudis, i per tant no redueix les desigualtats per nivell educatiu. Les diferències en la probabilitat de manifestar-se en funció del nivell d'estudis es mantenen independentment de si l'individu pertany a una associació o no. El mateix s'observa per a la resta de modes de participació: electoral, en audiències i processos participatius d'àmbit local, consum ètic i expressió online. En definitiva, les persones associades participen més que les persones no associades però dins de cada grup es mantenen les mateixes desigualtats en funció del nivell d'estudis.

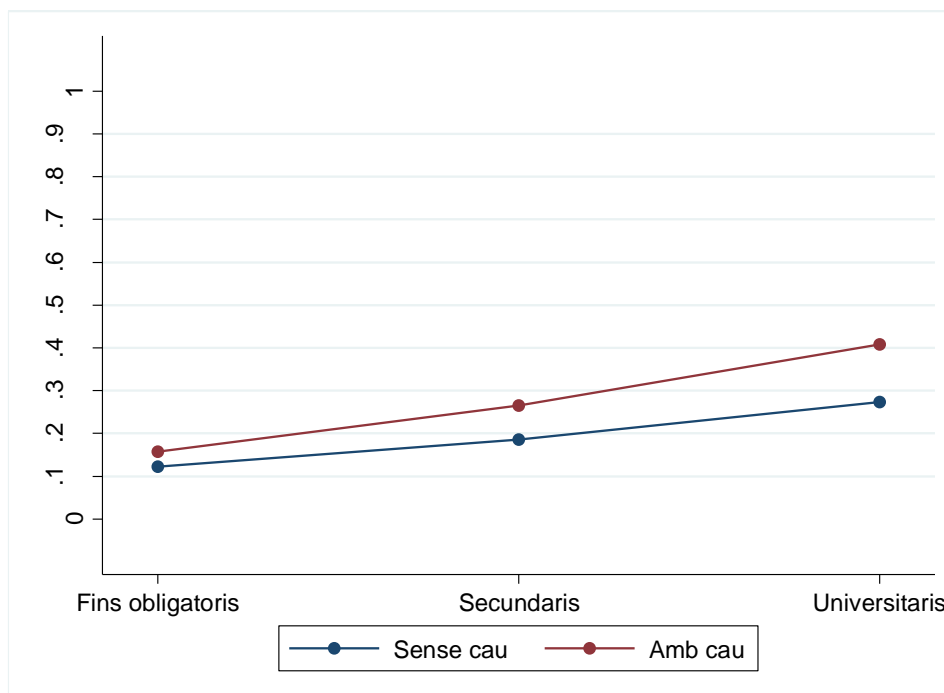
Gràfic 11. Probabilitats de participar en manifestacions segons nivell d'estudis i afiliació a una associació

3.2 El lleure educatiu

La participació en agrupaments escoltes o associacions d'educació en el lleure també són un tipus de recurs de grup que pot tenir rellevància per a la participació política, especialment perquè es donen durant els anys impressionables i de les primeres experiències polítiques. De fet, haver format part d'algun grup escolta, cau o associació de temps lliure durant la infantesa i/o joventut incrementa les probabilitats de participar en els diferents modes de participació. Tanmateix, no només no redueix les diferències existents per nivell d'estudis o renda sinó que les pot reforçar, per l'augment especialment marcat entre els individus amb més recursos. En el gràfic 12 veiem com el fet d'haver participat en un agrupament/associació de lleure incrementa la probabilitat de consum polític especialment entre els que tenen estudis universitaris, ampliant així la seva distància respecte als altres dos grups.

Gràfic 12. Probabilitats de fer consum ètic segons nivell d'estudi i haver assistit a una entitat de lleure educatiu durant la joventut

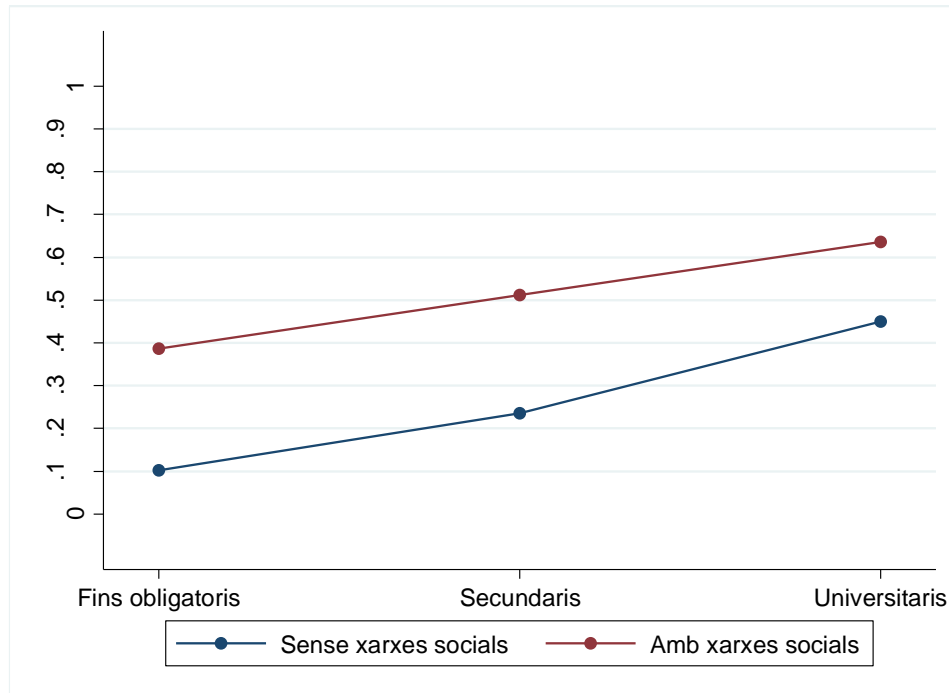

En termes generals, encara que la participació en grups de lleure educatiu augmenta la participació política, tal i com s'ha observat amb la participació en associacions en l'edat adulta, no és un factor que compensi les desigualtats per nivell educatiu.

3.3 L'ús de les xarxes socials

La bretxa digital ha estat àmpliament debatuda com a origen d'una possible font de desigualtat en la participació política, especialment, però no només, en la participació *online*. En aquesta línia, l'estudi analitza l'impacte de l'accés i ús de les xarxes socials sobre les desigualtats de participació. Les dades apunten a una major participació per part dels individus que fan ús de xarxes socials, tal i com s'observava en el cas dels anteriors factors grupals. En aquest cas, tot i que circumscrit a l'expressió online, l'accés a xarxes socials comporta una lleugera reducció de les diferències entre individus de diferents nivells instructius. Per a la resta de formes de participació, les diferències en funció del nivell d'estudis es mantenen independentment de si l'individu té o no accés.

Gràfic 13. Probabilitats d'expressar opinions polítiques online segons nivell d'estudi i accés a xarxes socials.

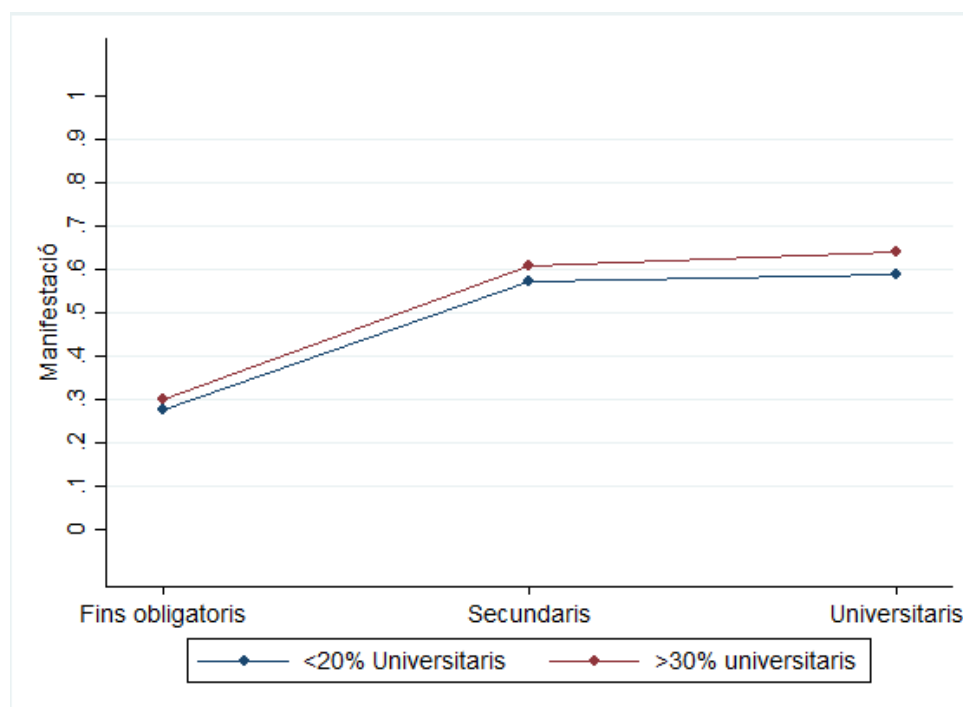

3.4 El context socioeconòmic

Més enllà de les característiques individuals, siguin demogràfiques o de participació en dinàmiques grupals, és possible que l'entorn socioeconòmic més immediat modifiqui la conducta dels individus, incrementant o reduint les desigualtats en la participació. Abordem aquí l'efecte de les característiques del barri de residència, concretament l'impacte de viure en barris amb major o menor percentatge d'habitants amb titulació universitària sobre les probabilitats de participar.

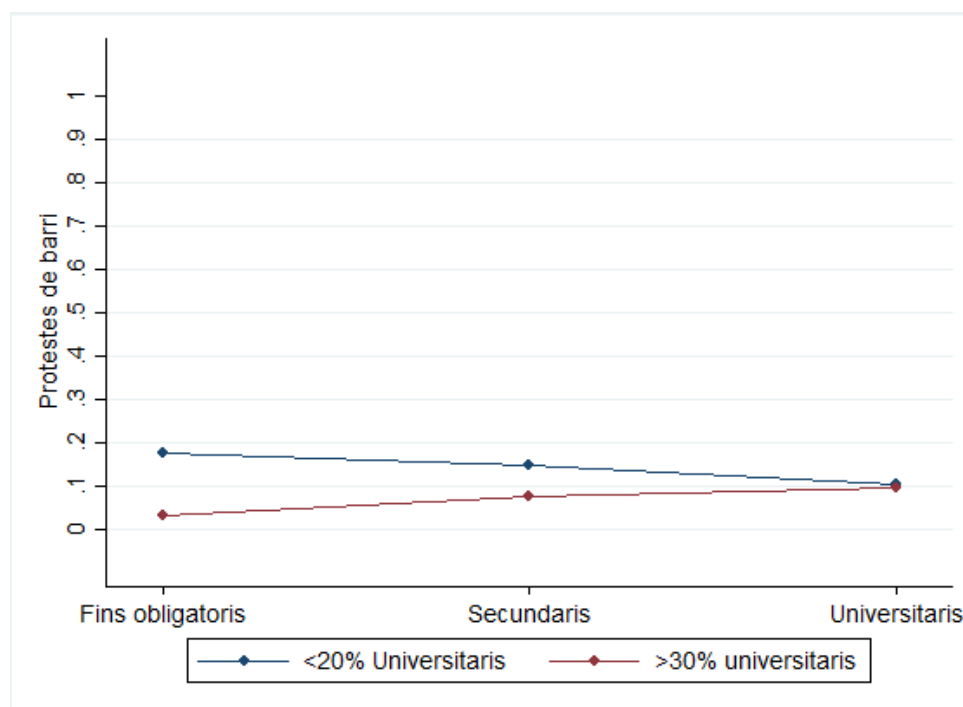
Els individus residents en barris amb major percentatge de titulats universitaris mostren unes probabilitats de participar en actes de protestes lleugerament més elevades que aquells que resideixen en barris menys instruïts. Ara bé, en els barris amb major nivell educatiu, les desigualtats de participació no es redueixen, atès que s'incrementa la distància entre els titulats universitaris i aquells amb menys estudis.

Gràfic 14. Probabilitats de participar en una manifestació, segons nivell d'estudis i percentatge de titulats universitaris en el barri de residència

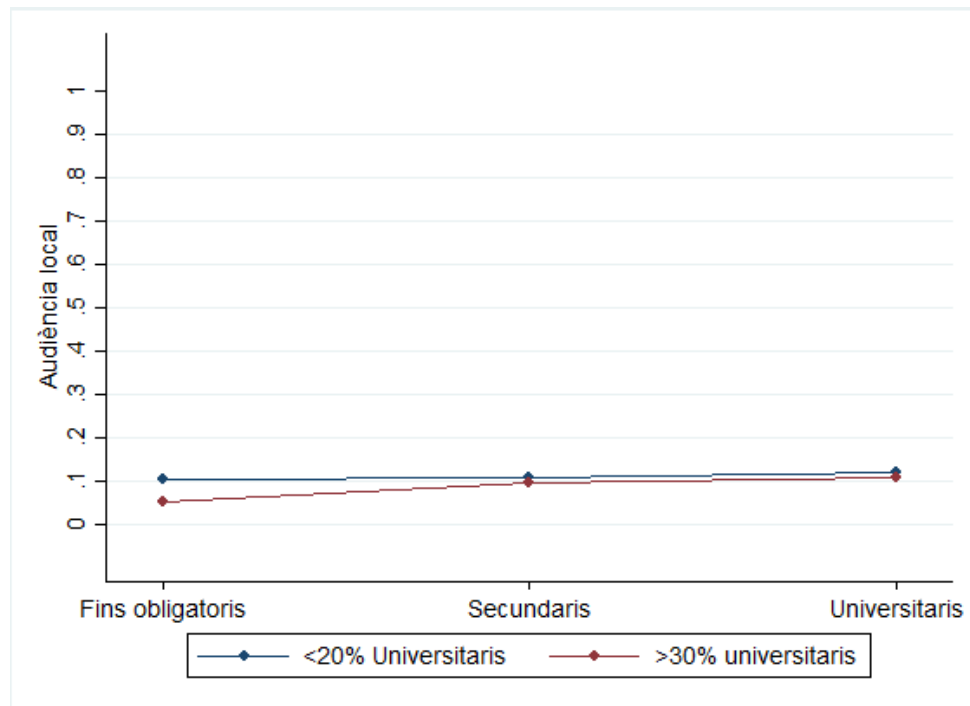
Les dades disponibles permeten identificar si les protestes a què afirmen haver assistit els individus responen a una temàtica general o, en canvi, estan centrades en problemàtiques del barri. L'anàlisi de la protesta sobre qüestions de barri mostra unes lògiques marcadament dispars respecte a allò comentat en el cas de la protesta en general. En aquest cas, són els residents en barris amb menor percentatge de titulats universitaris els que participen amb major freqüència en aquest tipus de protesta, alhora que en aquests barris s'inverteix la direcció de la desigualtat. En els barris més descapitalitzats són els individus amb només estudis obligatoris els que mostren major predisposició a la protesta, per davant dels que tenen estudis post-obligatoris i universitaris. En els barris més instruïts, en canvi, es manté la lògica general: més participació en protesta a mida que creix el nivell d'estudis. Els titulats universitaris, per la seva banda, no alteren la seva predisposició a la protesta en temes de barri en funció del lloc de residència.

Gràfic 15. Probabilitats de participar en una protesta sobre un tema de barri segons nivell d'estudis i percentatge de titulats universitaris en el barri de residència

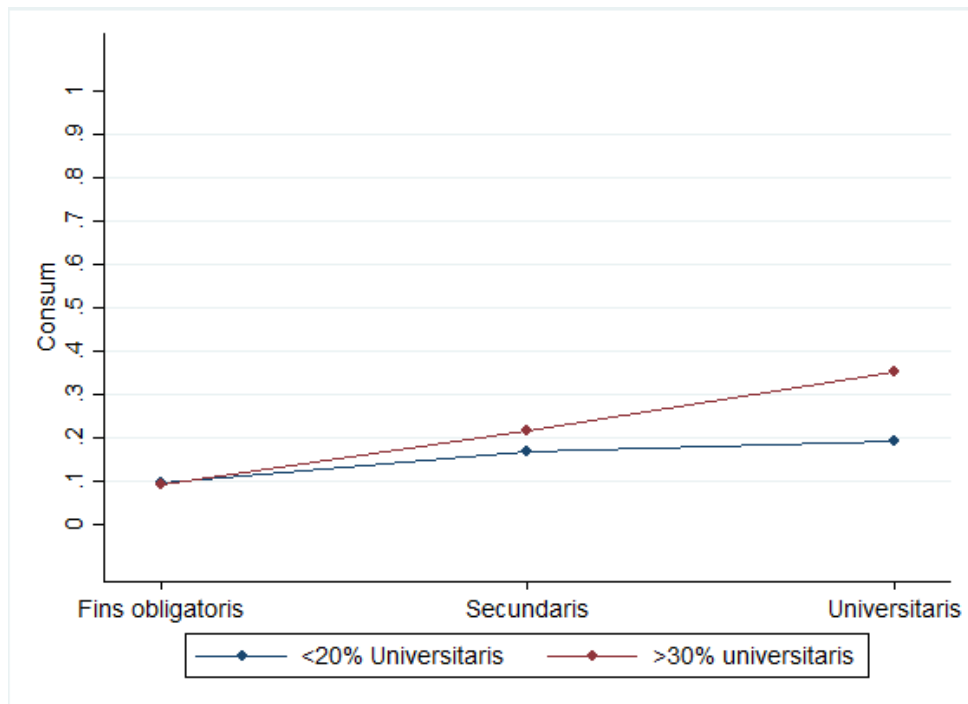
En el cas de la participació en audiències i processos participatius de l'Ajuntament també ens trobem una participació més alta en els barris amb menor capital educatiu, i una relació inversa a l'esperada entre estudis i participació en aquests barris. S'ha de tenir en compte que les diferències són en tot cas petites, però es constata que el fet de viure en barris amb menys d'un 20% de titulats universitaris incrementa la participació dels individus amb menor nivell d'estudis, reduint així la distància respecte els individus que resideixen en el mateix tipus de barri però disposen de titulacions superiors. En canvi, en els barris amb major percentatge de titulats universitaris s'accentuen les desigualtats intrabarri, observant-se una desmobilització per part dels individus amb només estudis obligatoris.

Gràfic 16. Probabilitats de participar en una audiència o procés participatiu local, segons nivell d'estudis i percentatge de titulats universitaris en el barri de residència

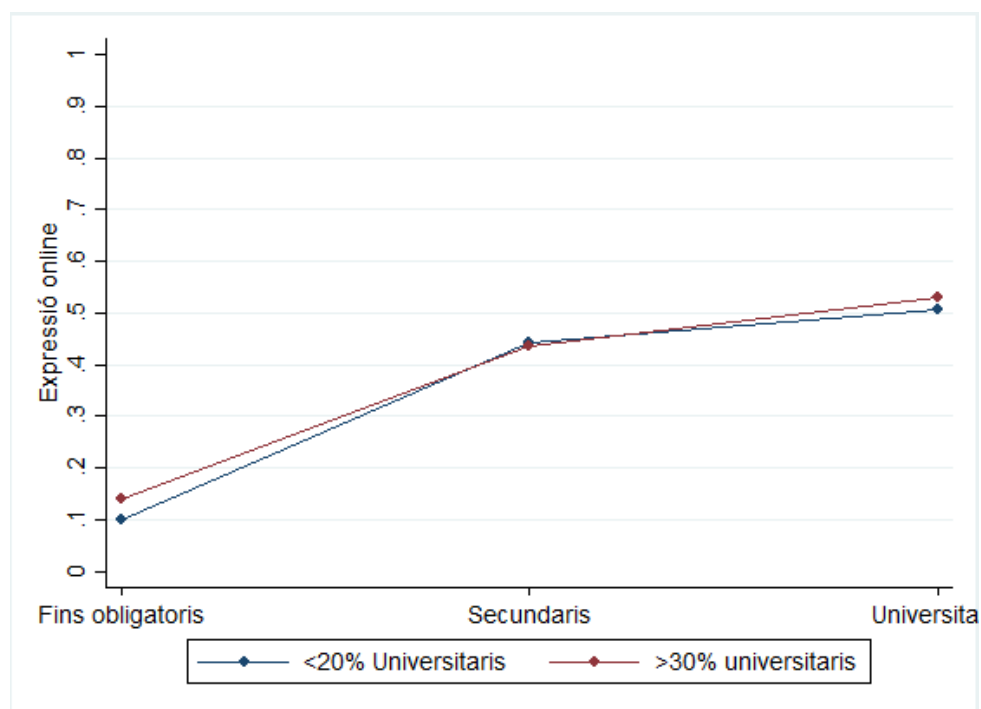
Les pràctiques en l'àmbit privat com el consum es mostren sensibles a la composició per nivell d'estudis de la població resident en el barri. En aquest cas, són els barris amb major presència de titulats universitaris els que presenten majors probabilitats per consumir o deixar de determinats productes per raons ètiques. L'efecte del barri afecta, però, de forma diferent als individus segons el seu nivell instructiu. Així, el consum ètic dels individus amb estudis obligatoris no planteja variacions en funció del barri de residència, mentre que és especialment accentuat l'increment de les probabilitats de fer un consum ètic entre els titulats universitaris que resideixen en barris més instruïts. Les desigualtats per educació, doncs, es veuen incrementades en els barris amb major presència de llicenciats universitaris mentre que en el cas dels barris menys instruïts aquestes són més atenuades.

Gràfic 17. Probabilitats de fer consum ètic, segons nivell d'estudis i percentatge de titulats universitaris en el barri de residència

Per últim, l'expressió online és el mode de participació on el barri de residència comporta una menor modificació de les probabilitats de participar. L'expressió política a través de mitjans digitals (Whatsapp, e-mails, blocs o xarxes socials) no es mostra sensible a la composició social del barri de residència per a cap de les categories abordades però en canvi s'observa una important desigualtat intra-barri, atès que la distància entre la probabilitat de fer ús de mitjans digitals per a expressar opinions polítiques és marcadament superior entre els individus amb estudis post-obligatoris que aquells que tenen estudis bàsics, i encara més entre els que disposen de titulació universitària, per a tots dos tipus de barri.

Gràfic 18. Probabilitats d'expressar contingut polític online segons nivell d'estudis i percentatge de titulats universitaris en el barri de residència

En resum, la participació és més elevada per a tots els modes de participació en els barris amb major capital educatiu, amb l'excepció de la participació en audiències públiques i la protesta relacionada amb qüestions de barri, on són els residents en barris menys instruïts els que presenten majors percentatges de participació. A més a més, en el cas de l'expressió online el context territorial no comporta cap tipus de diferència en els nivells de participació.

Ara bé, el context socioeconòmic no només no sembla compensar les desigualtats individuals sinó que en alguns casos les incrementa. Així, són els barris amb major percentatge de titulats universitaris on s'observen unes desigualtats per nivell educatiu més elevades, a causa de la desmobilització per part dels individus amb menor nivell d'estudis. En els barris menys instruïts s'observa, en canvi, una reducció o inversió de les lògiques de participació en dos modes de participació. La participació en protestes de barri és en aquests contextos més elevada entre aquells sense estudis. En el cas de la participació en audiències públiques i altres processos participatius d'àmbit local els residents de barris de menor perfil instructiu no presenten diferències en base a característiques individuals.

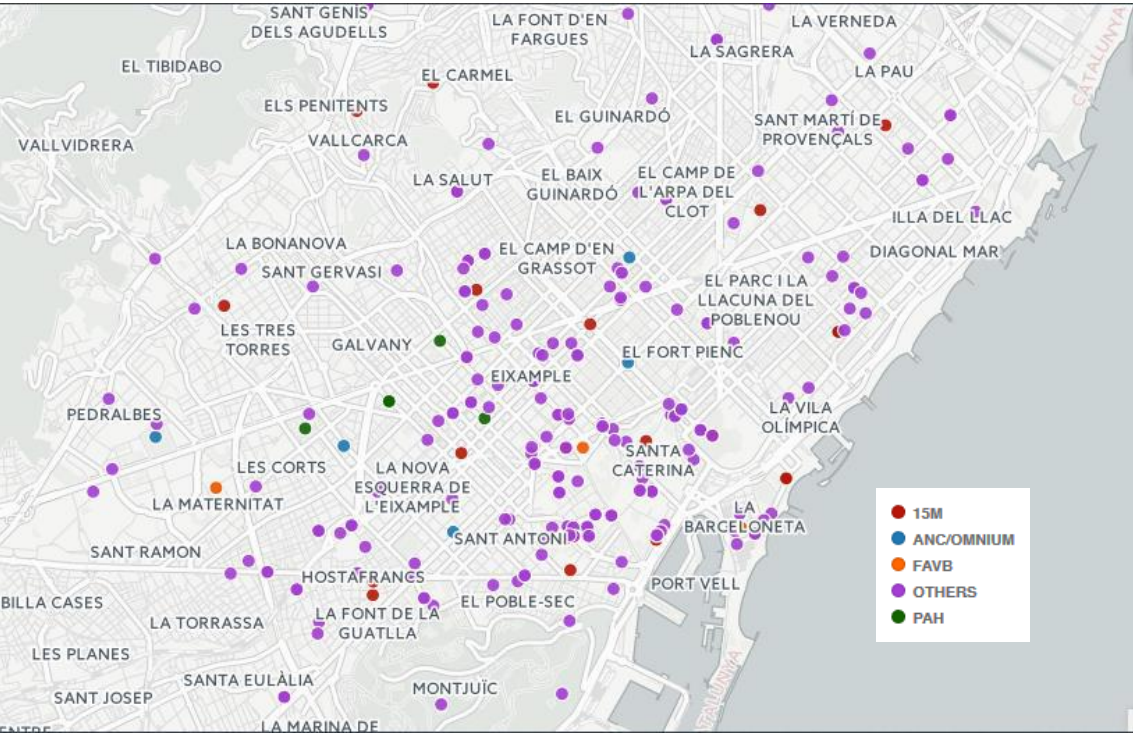
I L'OFERTA DE PARTICIPACIÓ AL CONTEXT MÉS PROPER?

Fins a quin punt participa més la gent si té a prop una oferta més àmplia de protesta política? Pot l'oferta contribuir a la reducció de les desigualtats en participació? Exploreu com l'oferta d'esdeveniments de protesta mobilitza els individus a participar en manifestacions a partir de la geo-localització tant dels individus com dels actes de protesta en el període 2010-2016..

Recerques anteriors han apuntat diversos arguments per explicar per què la proximitat a l'oferta de participació hauria d'incrementar la predisposició dels individus a participar-hi. Sigui perquè es redueix el cost de participació, perquè la proximitat facilita un major accés a la informació sobre l'acte, o bé perquè viure a prop comporta una major vinculació amb altres individus que també hi participaran (Verba, Schlozman, & Brady, 1995); la proximitat a l'oferta ha estat apuntada com un factor rellevant en l'estudi de la participació política.

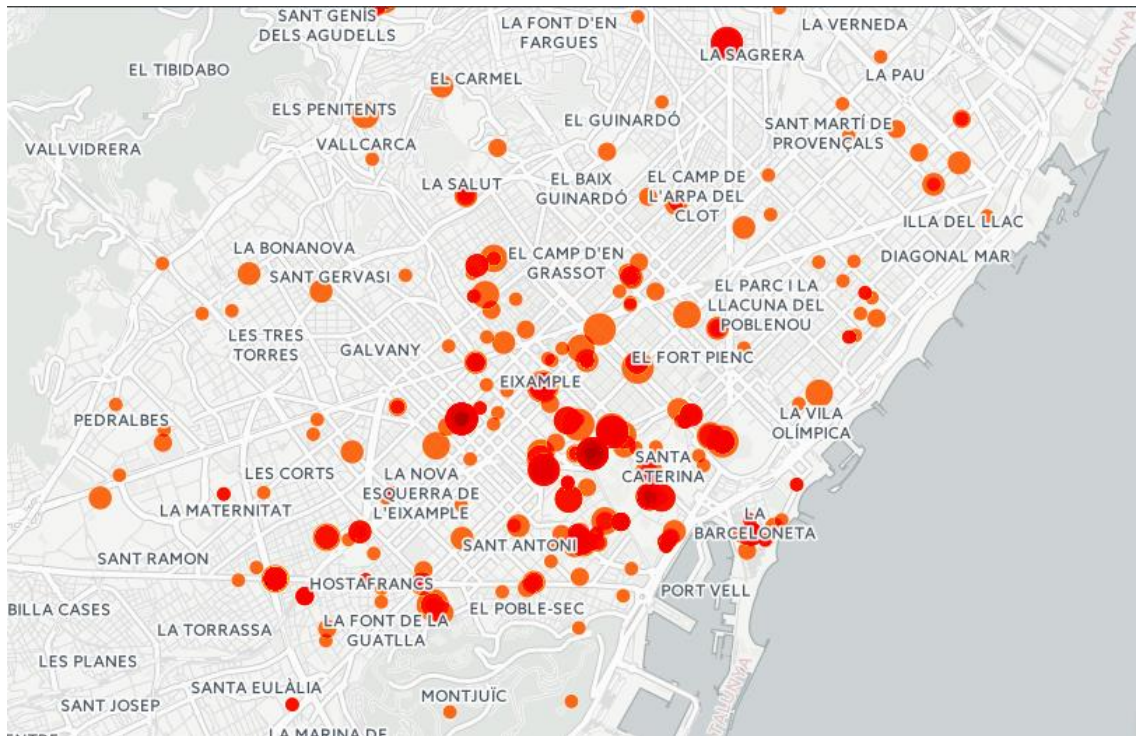
Per a aquesta part de la recerca hem analitzat 603 esdeveniments de protesta reportats per la premsa escrita entre gener de 2010 i abril de 2016 a la ciutat de Barcelona. La ubicació geogràfica d'aquests esdeveniments ha permès configurar una base de dades a partir de la qual hem calculat la densitat d'actes de protesta existent entorn els individus de la nostra mostra. La distribució geogràfica dels 603 esdeveniments es pot apreciar al gràfic 19.

Gràfic 19. Esdeveniments de protesta a Barcelona per organització convocant

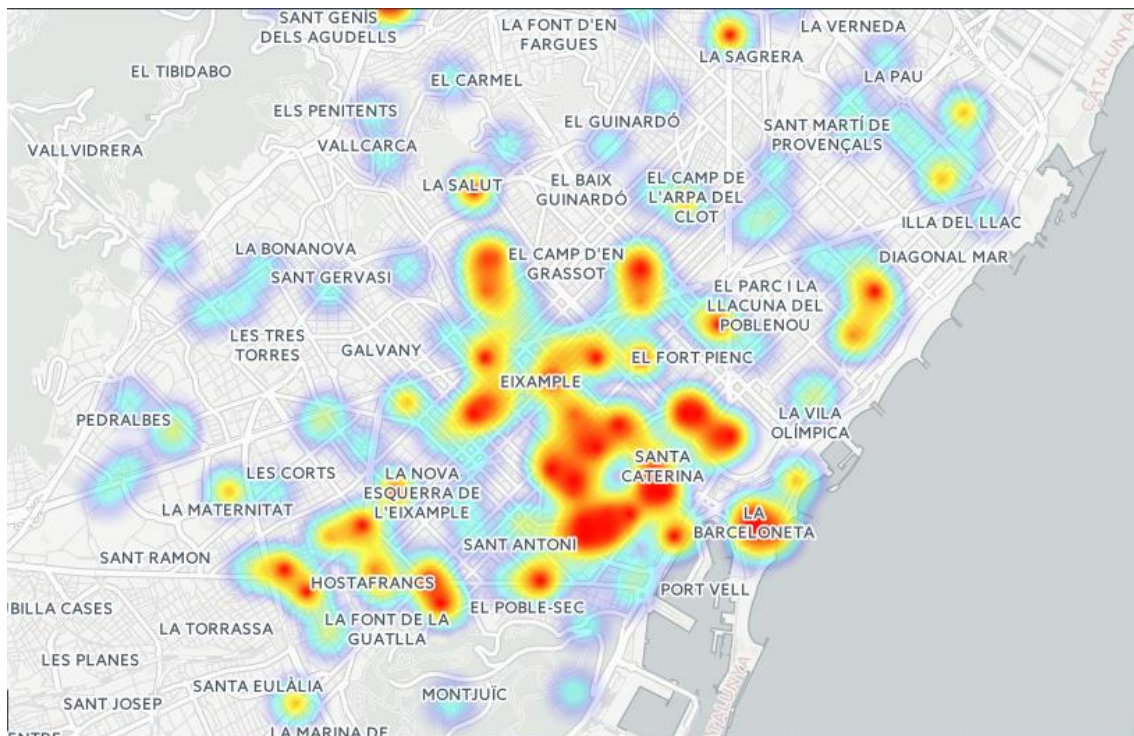
Pel que fa a la mida dels esdeveniments, el gràfic 20 permet observar com varia el nombre de participants en protestes. La mida del cercle i la intensitat del color representen la variació en el nombre de manifestants. El nombre de participants s'incrementa a mida que ens apropem al centre, mentre que les que tenen lloc a zones més perifèriques responen a esdeveniments de mides menors.

Gràfic 20. Esdeveniments a la ciutat de Barcelona, segons nombre de participants

El mapa de calor mostra la densitat de l'oferta de protesta en els diferents barris de la ciutat. S'observa una concentració d'activitat de protesta al centre de Barcelona i l'existència d'alguns altres focus de menor mida en barris més perifèrics.

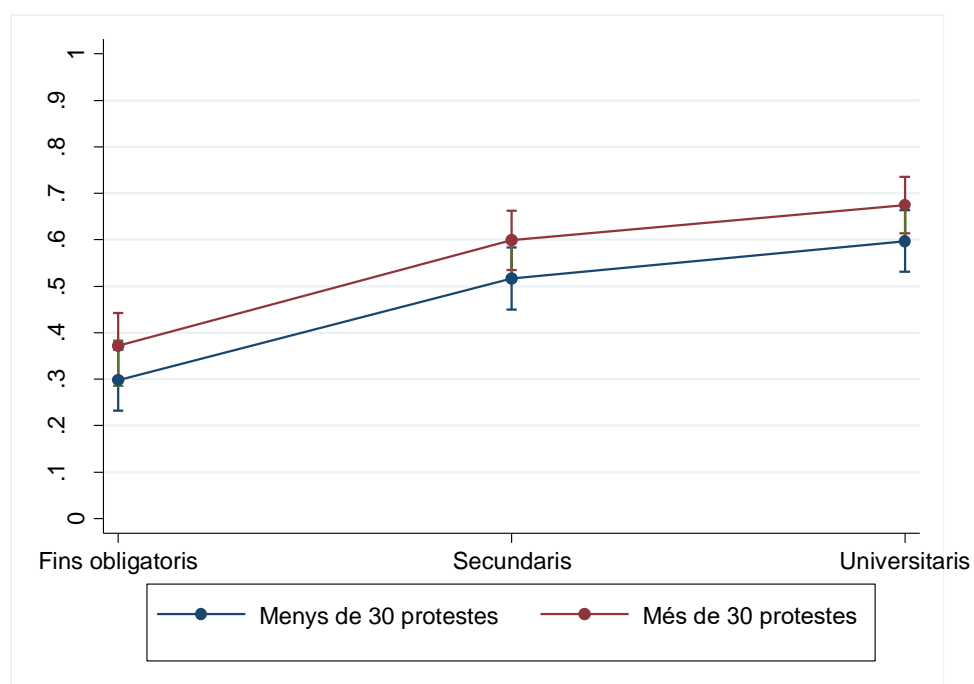
Gràfic 21. Densitat d'esdeveniments de protesta a Barcelona

La densitat de l'oferta de protesta per a cada individu és el resultat del còmput d'esdeveniments de protesta que han tingut lloc en un radi d'1.5km des del seu domicili, distància a peu tinguda en compte per a la planificació de diversos serveis públics.

La densitat de l'oferta de protesta té un impacte positiu sobre la probabilitat de participació. Els individus amb una oferta de protesta inferior a 30 esdeveniments presenta unes probabilitats de participació inferiors a aquells individus amb una oferta de protesta superior. De nou ens trobem, però, amb un factor que incrementa la participació però no redueix la desigualtat per nivell d'estudis. Així, els individus amb menys estudis participen menys que els que tenen estudis superiors independentment de l'oferta de protesta al seu abast. L'oferta d'esdeveniments tampoc arriba a compensar les desigualtats per nivell de renda.

Gràfic 22. Probabilitats de participar en protesta, segons nivell d'estudis i densitat d'oferta

ALTRES TREBALLS ACADÈMICS VINCULATS A LA RECERCA

Aquesta recerca ha generat diversos articles acadèmics que presentem a continuació i que estan disponibles si són del vostre interès prèvia petició als autors. D'altres estan en preparació.

Camilo Cristancho, Eva Anduiza & Sheila González, *Space in contentious politics: Protest supply and individual level mobilisation* European Consortium for Political Research Joint Sessions, Nottingham, Abril 2017

Fins a quin punt participa més la gent si té a prop una oferta més àmplia de protesta política? Pot l'oferta contribuir a la reducció de les desigualtats en participació? Explorem com l'oferta d'esdeveniments de protesta mobilitza els individus a participar en manifestacions a partir de la geo-localització tant dels individus com dels actes de protesta. Anem més enllà de la literatura existent sobre manifestants individuals i entitats organitzadores, tot centrant-nos en la relació entre les característiques individuals i els entorns de protesta. Les anàlisis multinivells d'una enquesta representativa de Barcelona i les dades d'actes de protesta a la ciutat entre 2010 i 2016 mostren que tant la distància als esdeveniments de protesta com la densitat de l'activitat de confrontació és rellevant per explicar la participació en protesta, així com que els efectes de l'oferta són significants per als individus amb baixos nivells d'ingressos. A més a més, podem confirmar que la importància del tema i la simpatia per les entitats organitzadores reforcen els efectes de l'oferta.

Berta Barbet & Camilo Cristancho, *Neighbourhood heterogeneity and political participation*

L'impacte de la composició dels barris sobre els nivells de participació dels grups més vulnerables com les minories ètniques i els votants de baixos recursos esdevé un descobriment amb importants implicacions per als models d'igualtat política. No obstant, se sap poc sobre els mecanismes que expliquen la mobilització dels grups més desavantatjats en aquests contextos. Tampoc es coneix el sentit en què la composició del barri afecta. A partir de dades de la ciutat de Barcelona i centrant-nos en l'impacte dels nivells educatius individuals i la proporció d'individus de nivell educatiu baix en el barri, aquest article fa dues aportacions. En primer lloc, mostra que per a la participació a nivell de barri, el fet d'estar envoltat de ciutadans amb nivells d'educació similar impulsa la participació dels individus amb baixos nivells formatius, inclús si es tracta del grup amb menor recursos. En segon lloc, es confirma que aquest efecte no és produït per una única variable.

Eva Anduiza & Jordi Muñoz, *Protest and riots: A Natural Experiment on the Effect of Violent Tactics on Popular Support for Protest Movements*, European Political Science Association General Conference, Milano, June 2017

Les estratègies de protesta violenta han estat sovint considerades com a menys eficients en la consecució dels objectius dels moviments polítics. En aquest *paper* explorem un dels mecanismes que podrien explicar aquestes conseqüències negatives, concretament l'impacte de les protestes violentes sobre la percepció de l'opinió pública sobre el suport o rebuig a

diferents actors polítics. Fem ús de d'una sèrie de disturbis que van tenir lloc a la ciutat de Barcelona durant el treball de camp de l'enquesta com a estratègia d'identificació d'efectes causals. Atès que el dia en què l'entrevista té lloc és aleatori, l'imprevist sorgiment de disturbis pot suposar un xoc exogen que permet avaluar l'impacte de formes de protesta violenta.

Carol Galais & Eva Anduiza, *The causal relationship between online and offline political participation*, World Association for Public Opinion Research Conference, Barcelona, Novembre 2016

Les conseqüències de la participació *online* sobre les formes de participació política *offline* han estat analitzades amb expectatives i resultats contradictoris. Per una banda, la perspectiva de l'*Slacktivism* o activisme passiu considera que la participació *online* pot satisfer prou els ciutadans com per reduir la seva participació en formes més demandants. Per altra banda, la perspectiva *spillover* o de contagi considera la participació *online* com a primera experiència que pot donar peu a una participació *offline* posterior. Fent ús de dades panel d'Espanya mostrem que hi ha un important efecte contagi de diversos modes de participació *online* sobre participació *offline*, incloent-hi la participació electoral i l'assistència a manifestacions i vagues. A més a més, aquests efectes es mostren força persistents amb el pas del temps.

Eva Anduiza & Camilo Cristancho, *Turnout and expected turnout in protest events* Barcelona-Gothenburg-Bergen Workshop on Experimental Political Science, Bergen, Abril 2017

Hi ha tres expectatives en relació a com el nombre esperat de participants en un esdeveniment de protesta pot afectar la decisió de qualsevol individu de participar-hi. Els individus podrien no ser afectats pel que els altres faran; podrien ser més propensos a participar en esdeveniment quan esperen que poca gent hi assisteixi; o bé, podrien ser més propensos a participar en esdeveniments que es preveuen massius. Atès que el nombre de participants també pot afectar la probabilitat d'una protesta d'assolir els seus objectius, els efectes de la participació esperada i de l'eficàcia esperada sovint es confonen. En aquest article fem ús d'un *conjoint experiment* desenvolupat a Espanya, en el qual vam manipular diferents característiques de les accions de protesta (incloent-hi el cost, el tema, els suport de partits, l'eficàcia i el nombre de participants) amb l'objectiu d'estimar l'efecte de la participació esperada, independentment de l'eficàcia i podent controlar la causalitat inversa. Els nostres resultats suggereixen que en general l'efecte de la participació esperada sobre les probabilitats de participar és positiva però no estadísticament significativa un cop que l'eficàcia esperada és tinguda en consideració. No obstant, els individus declaren una major predisposició a participar d'esdeveniments petits quan aquests versen sobre temes importants per al país. Els individus amb record d'experiències passades de participació, en canvi, són més propensos a preferir participar en grans esdeveniments. L'article també reflexiona sobre les implicacions d'aquests resultats.

PRESENTACIÓ DE RESULTATS: WORKSHOP I JORNADA

L'objectiu d'aquestes activitats de disseminació és presentar els principals resultats del projecte. El projecte pretén contribuir a la comprensió de les formes emergents de participació política en les democràcies contemporànies avançades, parant especial atenció a les possibles implicacions per a la inclusió política.

La conferència s'estructura en dos dies, adreçats a públics diferents. El primer dia, el *workshop* es dirigeix a acadèmics. El [programa del dia 8](#) inclou una combinació d'articles resultants del projecte i de contribucions d'acadèmics reconeguts internacionalment que treballen en aquest àmbit.

El segon dia, la jornada se centra en la difusió i discussió amb el món local i està particularment adreçat a agents de l'administració pública i del tercer sector de l'àmbit de la participació política, així com a periodistes. El [programa del dia 9](#) inclou una presentació dels principals resultats del projecte i una taula rodona titulada *"Com facilitar la participació dels ciutadans i ciutadanes més vulnerables?"* A la taula participaran experts vinculats a la participació política des de diferents perspectives.

Per a més informació, podeu visitar el web del projecte: <http://protestaidesigualtat.uab.cat/>

AGRAÏMENTS

Volem agrair la col·laboració de les associacions que han dedicat el seu temps a respondre les nostres demandes i als estudiants de grau i màster que han desenvolupat part de la seva formació en el marc de la nostra recerca.

ANNEX. Fitxa Tècnica Enquesta

Tècnica d'investigació	Entrevistes personals al domicili amb sistema CAPI (Computer Assisted Personal Interview)
Àmbit geogràfic	Barcelona ciutat
Univers	Població major d'edat resident a la ciutat de Barcelona.
Número d'entrevistes	1.500 entrevistes.
Tipus de mostreig	Mostra estratificada per un total de 60 zones, corresponents als 73 barris de la ciutat un cop agrupats els que tenen menys de 8.000 habitants. Distribució de les entrevistes entre els diferents estrats a partir d'una afixació proporcional. Dins de cada unitat territorial, selecció aleatòria de les seccions censals, evitant que en un mateix barri s'utilitzin seccions contigües. Dins de cada secció censal, selecció aleatòria de les llars. Un cop seleccionada la llar, selecció de l'individu a entrevistar a partir de quotes creuades de sexe i edat, seguint la distribució de la població objecte d'estudi.
Error de la mostra	$\pm 2,5\%$ per un nivell de confiança del 95% i $p=q=0,5$
Dates de camp	del 3 de maig al 9 de juny de 2016

BIBLIOGRAFIA

- Amat, F & Beramendi, P (2016). *Economic and Political Inequality: The Role of Political Mobilization*. [Article presentat a la National School of Development, Peking University, octubre 2015]
- Andersen, K. (1975). Working Women and Political Participation, 1952-1972. *American Journal of Political Science* 19:439-453.
- Anduiza, E., Cristancho, C., & Sabucedo, J. M. (2013). Mobilization through online social networks: the political protest of the indignados in Spain. *Information, Communication & Society*, 17(6), 750–764.
- Armington, K., & Schädel, L. (2015). Social Inequality in Political Participation: The Dark Sides of Individualisation. *West European Politics*, 38(1), 1–27.
- Burns, N. (2007). Gender in the Aggregate, Gender in the Individual, Gender and Political Action. *Politics and Gender*, (1), 104–124.
- Burns, N; Schlozman, KL; Verba, S. (2001). *The Private Roots of Public Action: Gender, Equality, and Political Participation*. Cambridge: Harvard University Press.
- Burns, N; Schlozman, KL; Verba, S. (1997). The Public Consequences of Private Inequality: Family Life and Citizen Participation. *American Political Science Review* 91:373-389.
- Blais, A. 2000. *To Vote Or Not to Vote?: The Merits and Limits of Rational Choice Theory*, Pittsburg: University of Pittsburg Press
- Brady, H. E., Verba, S., & Schlozman, K. L. (1995). Beyond Ses : A Resource Model of Political Participation. *American Political Science Review*, 89(2), 271–294.
- Coffé, H., & Bolzendahl, C. (2010). Same Game, Different Rules? Gender Differences in Political Participation. *Sex Roles*, 62(5–6), 318–333.
- Dalton, R. J., Van Sickle, A., & Weldon, S. (2009). The Individual–Institutional Nexus of Protest Behaviour. *British Journal of Political Science*, 40(1), 51.
- Gallego, A. (2008). Unequal Political Participation in Europe. *International Journal of Sociology*, 37(4), 10–25.
- Jiménez, M. (2011). *La normalización de la protesta. El caso de las manifestaciones en España (1980-2008)*, (Vol. 70). CIS.
- Lijphart, A. (1997). Unequal Participation: Democracy's Unresolved Dilemma. *The American Political Science Review*, 91(1), 1–14.
- Norris, P. (2002). *Democratic Phoenix: Reinventing Political Activism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schlozman, K.L, Burns, N; Verba, S. (1999). What Happened at Work Today?: A Multi-Stage Model of Gender, Employment, and Political Participation. *Journal of Politics* 61: 29-54

- Schlozman, K. L., Verba, S., & Brady, H. E. (2010). Weapon of the Strong? Participatory Inequality and the Internet. *Perspectives on Politics*, 8(2), 487–509.
- Teorell, J., Sum, P., & Tobiasen, M. (2007). "Participation and Political Equality". In *Citizen and Involvement in European Democracies*. Abingdon: Routledge.
- Welch, S. (1977). Women as Political Animals? A Test of Some Explanations for Male- Female Political Participation Differences. *American Journal of Political Science* 21(4, November):711-730. Welch
- Verba, S., Schlozman, K. L., & Brady, H. E. (1995). "Voice and Equality: Civic Voluntarism". In *American Politics. Contemporary Sociology* (Vol. 25). Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Van Aelst, P. & Walgrave, S. (2001), Who is that (wo)man in the street? From the normalisation of protest to the normalisation of the protester. *European Journal of Political Research*, 39: 461–486.